

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 91 - no. 5 - mei 1989

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Hoofredacteur

J. Beetsma

Redaktieleiden

M.L. Boerjan, N. de Jong, J.M.A. Pos

Vaste medewerkers

A. Neve, O. de Kat, J.J. Speelziek, Ko Zoet

Bureauredactie

M.J.E.M. Canters

Ledenblad

Oplage 8200

Versijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven

op aanvraag

REDACTIE, SECRETARIAAT en

LEDENADMINISTRATIE

VBBN, Grintweg 273,

6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422

Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur

Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01

Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84

Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897

Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736

Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Van de redactie	135
Hoe staat de VBBN er heden voor?	P.C. Muntjewerf 136
Nieuwrasvorming in de Nederlandse bijenteelt	J. Dommerholt 139
Jaarvergadering VBBN	Fieke Bos-van Noordwijk 142
Bent U bij?	Otto de Kat 142
De expositie in het Bijenhuis heeft een ware metamorfose ondergaan!	mevr. J.M.A. Pos 143
Alweer: kunststofkasten	K. Kiers, Emmen 143
De Rendementkast: het resultaat van een verenigingsactiviteit	Rob Monte, Lemmer 144
Bijenteelt in Nepal; wilt U meer weten?	Frits Ham en Henk van Blitterswijk 145
Bijenproject in Ghana	J.H. Janssen 146
Bijenteelt in Vietnam, deel 2	Vincent Mulder 146
Beste Groentje	Esther Som de Cerfi, Kortenhoeft 148
Wat betekenen de bijen in Uw leven?	Arjen Neve 148
Bijenplant in beeld	Ko Zoet 150
Het Groentje 90 jaar geleden	Ko Zoet 151
Van imker tot imker	Ko Zoet 151
Koninginneteelt, Algemeen	mevr. M.L. Boerjan 154
Verslag koninginneteeltdag	156
Landbevruchtungsstations in 1989	
Verslag van de „Arbeitstagung“ over kunstmatige inseminatie van bijenkoninginnen, 5 november 1988,	H. Dijkema 156
Kirchhain	
De Buckfast bij	A.H. de Wit 158
Buckfast Belangen verenigd	
De Nederlandse bij	
De oprichting van de Twentse imkersclub „Het Landras“	Otto de Kat 159
Sprokkelwaar	Frans Janssen 160
Wegwijzer in drachtplantenland	Frans Janssen 161
Adopteer een boom	
Antwoorden van „Bent U bij?“	162
De lezer schrijft	
Buurcellen	G.H. Vester, Amersfoort 162
Koninginneteelt, omlarfdagen, waarom?	J.P.J. Mous, St. Oedenrode 162
Bijenteelt op Curaçao	W. van der Cruisen 163
Bestuiving van kastomaten ofwel de Tuinbouwbi-industrie	R. de Ruiter, Kampen 163
Bronzen penning	L. Heester, Zuidwolde 164
Tips van het Consulerchap, mei 1989	164
Verenigingsnieuws	
75-jarig bestaan afdeling Emmen	166
Twee gouden verenigingsspelden en een gouden erespeld	mevr. G. Oudhof, Hierden 166
Imkersvereniging „St. Imelda“ te Raalte viert 60-jarig bestaan	T. de Witte 167
Hoogeveense imkers maken afspraken met de Gemeente	P.C. van Dijk 167
Cursussen	167
Imkersagenda	168

bij de VOORPLAAT

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijtes **voor de 1e van de maand**, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's liefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 10de van de maand.

jaargang 91 - nummer 5 - mei 1989

Ter gelegenheid van de 50e bijenmarkt in Dordrecht hierbij een foto van de eerste bijenmarkt, die op 14 april 1939 werd gehouden. Ook toen was de belangstelling al groot. Alhoewel de oudere heren op deze foto het sterkst vertegenwoordigd zijn, zijn er ook jongere belangstellenden. Tussen al die mannen slechts één dame en één meisje te onderscheiden.

Foto is gezonden door de heer A. Steremler en geplaatst met toestemming van de heer A. de Groot (erelid afdeling Dordrecht).

VAN DE REDACTIE

Tijdstip van het inzenden van kopij

Het blijkt dat bij sommige inzenders(sters) van kopij het nog niet duidelijk is, dat het Groentje bijvoorbeeld voor de maand mei, omstreeks de 15e april al klaar is voor de drukker. Tijdens de redactievergadering op de eerste vrijdag van de maand, in dit voorbeeld op 7 april, wordt reeds geschat welke bijdragen wel en welke niet geplaatst kunnen worden. Het blijkt dus, dat een bijdrage, die ons na de redactievergadering bereikt, niet in het Groentje van de volgende maand geplaatst wordt, maar afhankelijk van het aanbod van dringende bijdragen, pas twee of drie maanden later. Als het verschijnen van een bijdrage aan een bepaalde datum gebonden is, dan moet U dit duidelijk vermelden en Uw bijdrage ruim één maand voor het verschijnen van het Groentje inzenden. Houdt in dit geval Uw bijdrage kort, dan is het voor ons gemakkelijker om een plaats in het Groentje te vinden.

Administratie van de ingezonden kopij

Elke binnengekomen bijdrage wordt op een lijst bijgeschreven en krijgt een nummer. De afzender krijgt per kerende post bericht, dat de kopij werd ontvangen. Mocht U dit bericht niet ontvangen, dan is er bij het opsturen iets fout gegaan. In dat geval verzoeken wij U contact met de redactie op te willen nemen.

Inhoud van de bijdragen

Tijdens de redactievergadering worden de bijdragen verdeeld over de leden van de redactie. Elke bijdrage wordt door minstens één lid van de redactie gelezen. Kleine wijzigingen, in verband met bijvoorbeeld ingewikkelde zinsconstructies of de wijze van spellen (het Groene Boekje is onze leidraad), worden zonder overleg met de schrijver(ster) aangebracht. Overleg met de schrijver(ster) per telefoon of brief vindt plaats wanneer wij menen dat er in de bijdrage onjuiste beweringen worden gedaan. Indien de mening van een terzakekundige nodig is, bijvoorbeeld op medisch gebied, dan wordt de bijdrage ter beoordeling doorgezonden. Wij trachten de kwaliteit van de inhoud van het Groentje op peil te houden. Niet algemeen bekende opvattingen moeten in ieder geval gesteund worden door het vermelden van de bron waaraan U Uw opvatting ontleende. In dat geval komt er onder de bijdrage een lijstje te staan met: naam en voorletter van de schrijver(s), jaartal waarin het boek of tijdschrift verscheen, titel van de publicatie en de uitgever van het boek of de jaargang, het nummer van de aflevering en de bladzijden van het tijdschrift. Het vermelden van deze bron heeft twee voordelen: 1. de lezer van Uw bijdrage kan de bewering opzoeken, nog eens lezen en eventueel geïnspireerd

worden om terug te komen op het onderwerp en 2. als U onwaarheden verkondigt, dan doet U dat in commissie!

kopij op floppy disk inzenden

Alle bijdragen moeten, voordat ze door de drukker verwerkt kunnen worden, op floppy disk ingetypt worden. Mocht U in het gelukkige bezit van een Personal Computer zijn en gebruikt U deze voor het typen van Uw bijdrage, dan bespaart U ons veel werk door het schijfje op te sturen.

OPROEP

Om tot rasverbetering van de bijen in ons land te komen is een selectie uit de aanwezige volken noodzakelijk. Het slagen van zo'n plan hangt af van voldoende deelname en voldoende spreiding over het land (dus ook uit het werkgebied van de andere imkersbonden). Wij roepen imkers met meer dan 10 volken op zich bereid te verklaren aan dit doel mee te werken. Van hen wordt verwacht dat zij elk hun beste volk beschikbaar stellen om daarvoor in ruil jonge bevruchte koninginnen als afstammelingen van de geselecteerde volken terug te krijgen en deze vervolgens op enkele kenmerken te beoordelen. Ook zij die zich reeds spontaan mondeling opgaven verzoeken wij zich schriftelijk aan te melden.

Na deze inventarisatie volgen nadere mededelingen omtrent de organisatie. Zie het artikel van de heer Dommerholt elders in dit nummer.

Rectificatie

Op pagina 20 van de Prijslijst/Informatiegids 1989 is onder het kopje 'Bijen- en Honingmarkten' een foutje geslopen. De '4e zaterdag in juli: Bijenmarkt Nunspeet' moet zijn: '26 augustus: Bijenmarkt Nunspeet'. Zie ook de imkersagenda achterin dit nummer.

Ambrosiushoeve

WEGENS VAKANTIE GESLOTEN
van 17 juli t/m 30 juli 1989

Wij zijn een vereniging van hoofdzakelijk amateurs, dus wij oefenen ons vak niet uit als beroep. Het is voor de meeste leden een vorm van vrijetijdsbesteding, van natuurbeleving.

Ook het besturen dient in onze vrije tijd te gebeuren. Dit houdt in dat bij de bestuurders een flinke aanslag wordt gedaan op hun beperkte vrije tijd. Dit was één van de redenen waarom de dagelijks bestuursleden zijn ontheven van hun regionale taak als hoofdbestuurslid. En dit leidde tot de benoeming van vier extra hoofdbestuursleden. De bedoeling hiervan is dat de dagelijks bestuursleden meer de handen vrij hebben voor de dagelijks leiding, waarvoor zijn mandaat hebben van het hoofdbestuur en wat de besluitvaardigheid bevordert.

Terwille van de communicatie met de subverenigingen en de leden zullen de hoofdbestuursleden zich meer inzetten in de regio's. Door de enquêtes (zie ons jaarverslag) weten we nu ook beter wie onze leden zijn, wat ze doen en welke activiteiten de subverenigingen ontplooiën. Daarop kan beter worden ingespeeld. Het streven is er op gericht dat de hoofdbestuursleden steun krijgen van een team mensen, dat de verbinding onderhoudt met de vaste commissies, zoals koninginnteelt, gezondheidszorg, drachtplanten, onderwijs, voorlichting en publiciteit, honing en redactie. Voor de redactie denken we dan aan regionale correspondenten. Met ingang van dit jaar zullen de commissies opnieuw gestructureerd worden, waarbij vooral aandacht zal worden geschonken aan hun effectiviteit en de verbinding met het bestuur. Dit maakt het nodig dat de coördinatie en de voortgangscntrole dient te berusten bij het secretariaat.

Het bestuur, in hoofdzaak de dagelijks bestuursleden, vertegenwoordigt onze organisatie in externe organen als het Landbouwschap, de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij, het bestuur van de Ambrosiushoeve en in de incidentele externe contacten. Dit terwille van een goede voorbereiding en terugmelding in het bestuur.

Hoe staat de bijenhouderij er voor?

De Nederlandse bijenhouderij moet zich trachten te handhaven in een zeer dichtbevolkt land met een grote bewonings- en verkeersdichtheid. Aan imkers worden steeds meer beperkingen opgelegd. De besmetting van vrijwel al onze volken met de varroamijt baart ons grote zorgen. De sterfte als direct gevolg van deze besmetting zijn we aardig de baas, maar verzwakking en daardoor de vatbaarheid voor andere ziekteverwekkers neemt toe, waardoor we mogen spreken van een groter dan normaal verlies van bijenvol-

ken. Gelukkig staan ons enige bestrijdingsmethoden en/of -middelen ter beschikking. Vele imkers staan echter huiverig ten opzichte van de chemische middelen, daar de vrees bestaat dat de residuën daarvan zich in de bijenwoning ophopen en tenslotte in de honing terecht zouden komen en zo ons kostelijk natuurprodukt in discrediet brengen. Daarom zoeken velen naar bijen- en mensvriendelijke bestrijdingsmethoden en -middelen. Het is verheugend dat imkers zich individueel of in groepen zo voor deze zaak inzetten. Het is daardoor moeilijk verteerbaar dat de toelating van mierezuurplaten, die bij onze oosterburen wel zijn toegelaten, hier te lande met een zo grote traagheid wordt behandeld.

Als wij uit nood om bestrijdingsmiddelen vragen kunnen we ons ook indenken dat de land- en tuinbouw tegen ziekten en plagen in hun gewassen soortgelijke middelen aanwendt. Er is echter geen land ter wereld waar het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw zo groot is als in Nederland. Bijenvolken worden af en toe verzwakt of gedood door het onoordeelkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of omdat schadelijke effecten niet altijd diepgaand genoeg zijn onderzocht. Het blijft daarom van het grootste belang om schadegevallen te blijven rapporteren. Nederland heeft ook het hoogste kunstmestgebruik ter wereld, wat naast de overschotten aan dierlijke mest de eenzijdigheid van graslanden en ook de natuurlijke vegetaties doet toenemen. Het overmatig gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen, ook door gemeenten bedreigt onze bijenweide meer en meer. Het is niet voor niets dat in een Duitse brochure een foto van een landweggetje langs een graanakker het onderschrift draagt: 'Hier fängt die Bienenwüste an'. De overheid is zich bewust van de problematiek en bereidt een meerjarenplan voor de gewasbescherming voor, dat hopelijk gunstig voor de imkers zal uitpakken.

Koningin Beatrix heeft in haar recente Kerstboodschap nog eens nadrukkelijk gewezen op de aansluitende verslechtering van ons milieu door de kortzichtigheid in ons economisch handelen. Wij imkers staan door ons boeiende vak dicht bij de natuur en zien dagelijks wat daar mis kan gaan. In dit opzicht lopen imkers voorop bij de noodzakelijke bewustwording. Laten we ons inzetten om de verdere aantasting van ons leefmilieu een halt toe te roepen niet alleen terwille van onze liefhebberij, maar ook voor de generaties die na ons komen.

Bij de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen vervullen de imkers met hun bijen, soms doelgericht op contract, maar veelal ook onwillekeurig, een belang-

rijke rol. De bijdrage aan deze sector wordt geschat tussen de 25 en 40 miljoen gulden. Ook de bestuiving van sierplanten en heesters en de wilde flora zorgt mede voor de instandhouding van deze planten en de fauna. In dit opzicht is de bijenhouderij een niet te verwaarlozen onderdeel van de land- en tuinbouw. Deze land- en tuinbouw is al meer dan honderd jaar door de overheid gesteund door middel van het drieluik onderwijs, voorlichting en onderzoek. Daarvan heeft ook steeds de bijenhouderij geprofiteerd op alle drie terreinen. De laatste jaren wordt het landbouwbedrijfsleven in toenemende mate betrokken bij de financiering van het onderzoek. De regel is nu dat 50% van de kosten van het praktijkonderzoek door het bedrijfsleven wordt betaald. Boeren en tuinders zijn publiekrechtelijk verplicht hun bijdrage te betalen door een aan hun bedrijfsomvang gerelateerde heffing aan het Landbouwschap en/of een heffing op hun eindproduct opgelegd door de Productschappen. Voor de Landbouwschapsheffing geldt dat echter niet voor de kleinste bedrijven, hobbybedrijfjes, die volgens de Landbouwwet niet registratieplichtig zijn. In deze categorie vallen praktisch alle imkers, daar de grens zo ongeveer bij een omvang van zestig bijenvolken zal liggen. Nog geen half procent van de Nederlandse imkers heeft meer dan zestig volken.

Eenzelfde bijdrage als voor het onderzoek zal binnen vijftien jaar ook geleidelijk voor de bedrijfsvoorlichting worden geëist. Dus over vijftien jaar zal iedere agrariër ook 50% van de kosten van deze geprivatiseerde dienst voor zijn rekening moeten nemen.

Ook de kosten van de diergezondheidszorg worden via heffingen op de eindproducten door de boeren op dezelfde wijze medegefinancierd.

Sinds een paar jaar zijn de imkers ook met deze ontwikkeling in aanraking gekomen. Het ministerie van Landbouw en Visserij beschouwt ons in dit opzicht ook als bedrijfsleven en u weet dat wij na moeizaam overleg ingestemd hebben met een maximum bijdrage voor het onderzoek met vijf gulden per imker per jaar. Als de privatisering van de voorlichting zijn beslag gaat krijgen, zou dit voor de bijenhouderij uiteindelijk een bijdrage vergen van circa vijftien gulden per imker per jaar. Voorts is het beleidsvoornemen van het ministerie er op gericht om het Consulentenschap in Algemene Dienst voor de Insektenbestuiving en de Bijenhouderij te integreren in het Consulentenschap in Algemene Dienst voor de groenteteelt onder glas te Naaldwijk met de naam 'glasgroente en bestuiving'. Door de scheiding van de functie consulent en directeur van het proefbedrijf zal het budget van dit bedrijf met de kosten van een directeur en een halve secretaresse worden belast. Verder streeft men naar een uitbreiding van het CAD-team, hetgeen wij in principe toejuichen. Ofschoon van de zijde der

bijenhouderij steeds is benadrukt dat vijf gulden per imker de absolute grens is wordt ons toch steeds weer voorgehouden dat onze bijdrage daarvoor niet toereikend is.

Dhr. Muntjewerf (Foto: J. Beetsma)

Ons krachtigste verweer tegen de druk die op ons wordt uitgeoefend om een grotere bijdrage te leveren voor het onderzoek, straks ook voor het ziekteonderzoek bij de Gezondheidsdienst voor dieren te Gouda en ook voor de geprivatiseerde voorlichting, is dat imkers niet registratieplichtig zijn evenals de kleine hobbyboeren en dat de imkersorganisaties het geld alleen maar kunnen opbrengen via een vrijwillige contributieverhoging. Waarbij een imker met één volk evenveel betaalt als die met vijftig volken. Dit is voor ons een onmogelijke opgave en wij hebben in overleg op 15 februari dit aan het dagelijks bestuur van het Landbouwschap duidelijk gemaakt en verzocht dit in het maandelijks overleg met de minister te bespreken. Het punt stond al op de agenda voor overleg bij de Minister op 1 maart. De akkerbouwersdemonstratie en blokkade met trekkers gooiden roet in het eten. Nu 5 april? Andere punten van verweer zijn dat wij enkele jaren jaarlijks circa f 250.000, – aan de schatkist hebben bijgedragen door voor voedsuiker het hoge BTW-tarief te betalen in plaats van het lage tarief wat in het algemeen voor veevoeder geldt. Ondernemers in de land- en tuinbouw hebben honderden miljoenen aan subsidies voor bedrijfsontwik-

keling ontvangen. Imkers waren in deze zin geen ondernemers en bleven verstoken van enige hulp voor modernisering. Tevens wordt het inkomen van de agrariër via prijsgaranties en marktordenende maatregelen beschermd. Imkers zijn met hun produkt afhankelijk van de wereldmarktprijs voor honing, welke de laatste jaren aanzienlijk is gedaald. Tot nu toe is van de zijde van het ministerie van Landbouw en Visserij weinig begrip getoond voor de bijzondere positie waarin de bijenhouderij zich bevindt. Dit in tegenstelling tot de ons omringende landen, waar onderzoek en voorlichting volledig door de overheid worden betaald, waar ook voor de gezondheidszorg meer inspanning wordt verleend en waar bijvoorbeeld in Duitsland in sommige deelstaten een vergoeding van 5–10 DM per volk per jaar wordt uitgekeerd voor de bestuiving van de wilde flora, stimulering van de koninginneteelt e.d.

Als onze imkers genooddaakt zouden worden om een forse contributieverhoging te betalen, als dit al op democratische wijze in de algemene vergadering zou worden besloten, dan zouden we het paard achter de wagen spannen. De organisatiegraad zou door vele opzeggingen van het lidmaatschap danig afnemen. Ons leden bestand is reeds met 4 à 5% teruggelopen. De oorzaak is nog onbekend. Bij het nemen van algemene maatregelen, bijvoorbeeld bij het uitbreken van ziekten, zijn de ongeorganiseerde bijenhouders niet of moeilijk meer te bereiken en verzwakt het effect van de maatregelen.

Zoals al eerder opgemerkt loopt onze belangenbehartiging bij de overheid via het Landbouwschap. Over deze structuur hebben wij niet te klagen. Het Landbouwschap heeft maandelijks overleg met de minister van Landbouw en Visserij en zijn staf en kan derhalve regelmatig invloed uitoefenen op het beleid. Hoewel wij geen bijdrage aan het landbouwschap betalen verschaft zij ons een secretariaat voor de afdeling Bijenteelt en betaalt onze vergaderkosten. Wij waarderen deze opstelling van het Landbouwschap ten zeerste.

In de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap zijn vijf imkerorganisaties vertegenwoordigd, waarvan de VBBN veruit de grootste is. Door het amateurkarakter van onze organisatie laat de effectiviteit nogal eens te wensen over. Wij zouden de krachten meer moeten bundelen en bijvoorbeeld een maandelijks voorzittersoverleg van de vijf organisaties moeten hebben om de klokken gelijk te stellen en de afdelingsagenda beter voor te bereiden. Dit is nodig, want de bijenhouderij wordt in meerdere opzichten bedreigd. Zonder steun van de overheid zullen we niet kunnen. Onderwijs, voorlichting, onderzoek en gezondheidszorg zijn voor ons onontbeerlijke elementen. Onze waardering daarvoor is er, maar de middelen ontbreken ons om hierin financieel bij te dragen. De waardering

komt o.a. tot uiting door de steun die de Stichting 'Vrienden van de Ambrosiushoeve' vrijwillig aan het onderzoek geeft, neerkomend op een geldbedrag van f 12.000, – per jaar. In de afgelopen winter schijnt de bijensterfte op sommige plaatsen weer meer dan normaal te hebben huis gehouden. Het vermoeden bestaat dat de primaire oorzaak ligt bij de varroamijt-aantasting, die de volken al vóór de behandeling met bestrijdingsmiddelen of een ondeskundige behandeling zodanig heeft verzwakt dat deze extra gevoelig waren voor aantasting door micro-organismen, daartegen onvoldoende weerstand hebben en dan vrij snel ten dode zijn opgeschreven. Voortgaand en diepgaand onderzoek naar het complex van oorzaken is dringend noodzakelijk. Onvoldoende kennis en ervaring of nonchalance van de bijenhouder is daarbij niet uit te sluiten. Er wordt een toenemende behoefte verwacht aan gezonde en krachtige volken voor de gewasbestuiving onder glas. In de media wordt in dit verband de honingbij wel afgeschilderd als een 'uitzendkracht'. We mogen daarbij echter niet vergeten dat deze bijen onder zeer onnatuurlijke omstandigheden moeten opereren. In dat geval zal misschien eerder gesproken moeten worden van 'dwangarbeider'. Het valt namelijk niet te ontkennen dat bijenvolken na gedane arbeid in kassen, deze vaak verzwakt verlaten. Een meer dan normale zorg is nodig om ze weer op sterkte te krijgen. Ook hier kan anders verzwakking leiden tot grotere vatbaarheid voor latent aanwezige ziekten. Intensieve voorlichting aan imkers zowel als aan glastuinders zal nodig zijn om dit te verhoeden. Verzwakking kan ook optreden door het ontoereikend aanbod van voedsel in de vorm van nectar en stuifmeel. Aandacht voor verbetering der bijenweide heeft bij onze organisatie een hoge prioriteit. Ook hier verwachten we van de rijksoverheid, maar ook van de lagere overheden een actief beleid. Aanhoudende voorlichting is daarvoor noodzakelijk. Het imkeren in zo'n gevoelig en voortdurend bedreigd milieu vraagt om meer kennis van de bijenhouders van de levensprocessen in een bijenvolk en van het milieu waarin zo'n volk zich moet staande houden. Dit kennisintensiever imkeren vraagt om meer scholing. Hier ligt in de eerste plaats een taak voor de eigen organisatie, maar krachtige ondersteuning van Landbouwonderwijs is daarbij zeer gewenst.

De vraag doet zich voor of bijen levend onder omstandigheden, die zo ver verwijderd zijn van wat wij onder 'puur natuur' verstaan wel voldoende zijn aangepast. Dat is de reden waarom wij ons beraden om via selectie en doelgerichte fokkerij tot zo'n aanpassing te geraken. Daarbij is een betere weerbaarheid tegen allerlei ziekten en plagen een diepgekoesterde wens.

Ervaringen elders op het gebied van de bijenhouderij vervullen ons met hoop. Dit vraagt een weldoordachte, goed georganiseerde aanpak, waarbij overheidssteun in welke vorm dan ook onontbeerlijk is.

Om meer zicht te krijgen op deze problematiek zullen hedenmiddag twee deskundigen het woord voeren. Daarbij is het onze bedoeling om te peilen of er daadwerkelijke bereidheid bestaat om een ambitieus plan met voldoende deelname en een langdurige in-

zet van de Nederlandse imkerij van de grond te krijgen (zie middagprogramma).

Met dit wat lange welkomstwoord verklaar ik de Algemene Vergadering voor geopend.

Nieuwrasvorming in de Nederlandse bijenteelt

J. Dommerholt

Mij is gevraagd een discussie te openen over de mogelijkheden tot een gecoördineerde en gestructureerde verbetering van de bijenpopulatie in Nederland. Dit artikel, dat geschreven is vanuit een achtergrond uit de rundveehouderij, is een eerste aanzet daartoe. Veel kennis omtrent de selectie van bijen is bijeen gebracht in het rapport 'Veredeling van de honingbij *Apis mellifera* in Nederland' van februari 1987. Deze bijdrage mag gezien worden als een aanzet om de ideeën uit dit rapport een vervolg te geven, zodat ook daadwerkelijk een selectieprogramma in werking gezet kan worden. In de rundveehouderij kan selectie plaatsvinden, doordat de kenmerken waarop men wil selecteren massaal worden geregistreerd. Deze uitgebreide registratie is noodzakelijk om de goede ouderdieren te kunnen selecteren. Door middel van kunstmatige inseminatie (KI) worden de goede erfelijke kenmerken snel in de populatie verspreid. Daar de selectieprogramma's in de rundveehouderij succes hebben wordt momenteel $\pm 90\%$ van de koeien kunstmatig geïnsemineerd. In de rundveefokkerij wordt getracht de beste stieren op te sporen door de eigen prestatietoets (performance test). Stieren komen uiteraard niet in aanmerking voor een eigenprestatietoets op het selectiekenmerk melkproductie. Voor de koeien is dat wel mogelijk. Nakomelingenonderzoek van koeien is tijdrovend, omdat er maar weinig vaarskalveren van een koe geboren worden. De eigen prestatie toets kan beschreven worden als snel en relatief onbetrouwbaar. Het nakomelingenonderzoek is relatief traag maar daarentegen geeft het een zeer betrouwbare schatting van de erfelijke aanleg van het onderzochte ouderdier. In het hiervolgende voorgestelde selectieprogramma voor bijen zullen we de methoden van selectie via het nakomelingenonderzoek en de eigen prestatietoets gebruiken. De huidige, wereldomspannende fokkerij is door de volgende kernbegrippen tot stand gekomen; stamboek- en produktieregistratie, populatiegenetica, KI, structuur, coördinatie en samenwerking. Voor een moderne bijenteelt kunnen deze begrippen ook gehanteerd worden. Wat in dit rijtje ontbreekt en eigenlijk het belangrijkste is voor enig resultaat van selectie, is een eenduidig fokdoel. Voordat met verbetering begonnen kan worden, moet een ieder het eens zijn over de kenmerken waarop de selectie plaats moet vinden. Bij rundvee is het meest in het oog sprin-

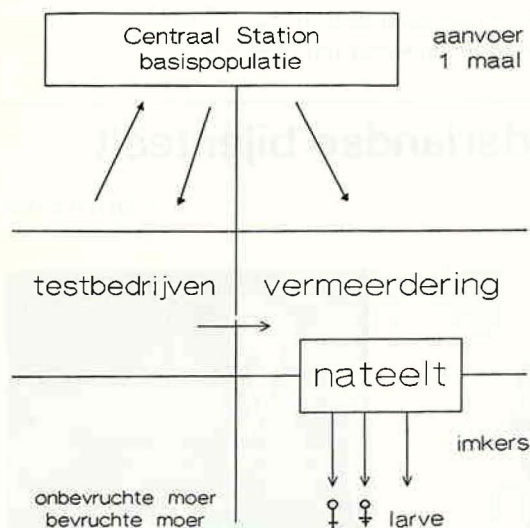

Foto J. Beetsma

gend kenmerk in het fokdoel de melkproductie. Daartoe worden van $\pm 1,5$ miljoen koeien in Nederland maandelijks de melkhoeveelheid en de gehalten aan vet en eiwit vastgelegd.

Nieuwrasvorming

Een continue selectie kan als volgt geschieden. Allereerst wordt vastgesteld op welke kenmerken geselecteerd gaat worden. Vervolgens wordt ervoor gezorgd dat de volken die hieraan voldoen beschikbaar komen en samengebracht worden op het Centraal Station (fig. 1); hiermee wordt de basispopulatie gevormd. Na een eerste controle op afwijkingen worden van de beste volken jonge moeren geteeld en bevrucht onder gecontroleerde omstandigheden. Deze bevruchte jonge moeren gaan naar de zogeheten teststanden. Op deze teststanden wordt een nauwkeurige registratie van de volken bijgehouden. De kenmerken waarin we geïnteresseerd zijn worden nauwlettend gevolgd en geregistreerd. De gegevens van de registratie op de teststanden worden gebruikt voor de eigenprestatietoets en het nakomelingenonderzoek. Het nakomelingenonderzoek wijst de beste stammoeren aan op het Centrale Station. (De eigenprestatietoets laat zien wat de beste jonge moeren zijn op de teststanden). Van de aangewezen stammoeren op het Centraal Station worden nakomelingen geteeld voor de nateelt. De dochters van de stammoeren worden bevrucht door darren van de basispopulatie en worden dan voor het verspreiden van de gewenste erfelijke kenmerken in het land uitgezet. Daartoe worden de koninginnen geleverd aan imkers

Figuur 1

die door koninginneteelt en stand-bevruchting of KI voor de vermeerdering van de erfelijke kenmerken in de populatie zorgdragen. Dit zijn de zgn. vermeerderingsbedrijven. De beste volken uit de selectie op de teststanden leveren op het Centraal Station de darrenvolken voor het volgende jaar.

Nadere uitwerking van de kernbegrippen

Fokdoel

In het zeer uitvoerige en goed gedocumenteerde rapport 'Van Heemert' wordt terecht een brede beschouwing gegeven over de mogelijke kenmerken die in het fokdoel betrokken zouden kunnen worden. Uit de selectietheorie is bekend: hoe meer kenmerken, hoe minder het resultaat van selectie. Selectie is een zaak van lange adem en daarom alleen al zouden we ons moeten beperken tot zo weinig mogelijk kenmerken. Onder de huidige omstandigheden, zoals reeds in het rapport 'Van Heemert' is aangegeven, komen zacht-aardigheid en honingopbrengst voor selectie in aanmerking. Een eventuele resistentie voor de varroamijt is een kenmerk dat ik graag zou willen toevoegen aan de genoemde kenmerken. Het beschreven programma gaat uit van massa-selectie en we willen beschikken over het beste uitgangsmateriaal. Alle rassen, stammen en lijnen kunnen daarom worden ingebracht. De genen die maken dat een bepaalde stam het beste is op een kenmerk in het fokdoel zullen we op deze manier in het nieuwe ras in een hoge frequentie terug vinden. De eventueel gekoppelde raskenmerken zullen mee vererven (bijvoorbeeld: kleur, banden, beharing, cubitaalindex). Het selectiesysteem moet zo zijn opgezet dat het fokdoel in de tijd aangepast kan worden. Het opnemen van het se-

lectiekenmerk 'varroamijt-resistentie' in het fokdoel kan als voorbeeld dienen. Tien jaar geleden begonnen in te zien dat varroa-resistentie een belangrijke eigenschap zou kunnen zijn. Een goed fokprogramma moet langer dan 10 jaar stand houden.

Het totstandkomen van de basispopulatie

Imkers in het land worden uitgenodigd om aan de hand van de kenmerken in het fokdoel de beste volken aan te melden. Deze volken worden op het Centraal Station samengebracht. Op het Centraal Station kunnen de eerste testen worden uitgevoerd om met een 'schoon' bestand de selectie te beginnen. De populatie op het Centraal Station wordt instand gehouden voor de darrenproductie. De volken op het Centraal Station moeten meegroeien met het genetisch (= erfelijk) niveau in de populatie. Hiertoe worden die volken van de testbedrijven gehaald die het best uit de test gekomen zijn.

Teststanden

De teststanden zijn bijenstanden van imkers met een redelijk aantal volken. Deze imkers moeten bereid zijn een groep volken zoveel mogelijk gelijk te behandelen en de nodige administratie te voeren. De volken die afwijkend behandeld moeten worden (samenvoegen, versterken, afvliegen etc.) worden uit de test gehouden. Van de imker wordt gevraagd een nauwgezette administratie te voeren en de gegevens aan het Centrale Station beschikbaar te stellen voor nadere vergelijking met de volken van de andere teststanden. De (test)imker krijgt bericht over de kwaliteit van zijn volken. De kwaliteit wordt bepaald aan de hand van een rangorde oplopend van slecht tot uitstekend. In de veefokkerij wordt een dergelijke analysetechniek gebruikt. Het voordeel voor de testimker is dat, hij genetisch gezien, steeds met het beste materiaal kan werken. Wil de testimker ook aan koninginneteelt doen, dan heeft hij/zij daarvoor gemiddeld het beste materiaal; refererend aan de eigen prestatietoets, ook al is de betrouwbaarheid nog niet erg groot. We weten echter dat uit deze volken de stammoeren van het volgend jaar naar voren zullen komen.

Vermeerderingsbedrijven

De imkers die aan koninginneteelt doen kunnen in dit selectiesysteem een belangrijke functie krijgen bij de verspreiding van de geselecteerde kenmerken. Wanneer zij niet over de kunstmatige inseminatie techniek (KI) beschikken en niet naar een bevruchtingsstation gaan zullen zij afhankelijk zijn van de gemiddelde dar in de omgeving. Bij KI of landbevruchting kunnen koninginnen worden geleverd die een zuivere nateelt zijn van de stammoeren op het Centrale Station. De grote interesse die momenteel bespeurd wordt voor de koninginneteelt kan hiermee worden bediend. Met dit programma wordt het dan koninginneteelt met het beste materiaal waarbij de afzet verzekerd is.

De vermeerderaar hoeft zijn uitgangsmateriaal niet van het Centrale Station te betrekken. Het is ook mogelijk dat een overeenkomst wordt gesloten met de testimker. Hier kan aantrekkelijk uitgangsmateriaal worden verkregen. Gemiddeld is de kwaliteit niet minder, echter de zekerheid dat betreffende moeder of larve de topkwaliteit heeft is minder.

Beschouwing

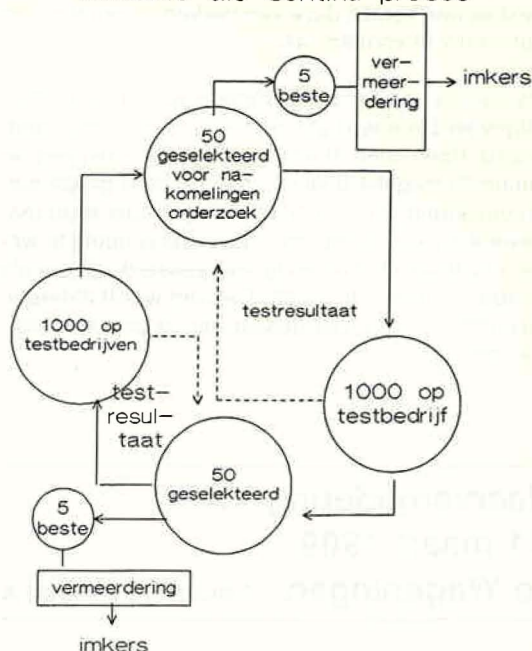
Het hier voorgestelde selectieprogramma voor de bijenteelt beoogt het elan bij de imker terug te brengen. Door allerlei dreigingen (varroa, heidehoning met cesium-137, drachtweide, spuutschades) is een impuls nodig die de geïnteresseerde imker activeert. Het gepresenteerde programma sluit aan bij de trend om goed uitgangsmateriaal te hebben en maakt het mogelijk om de kennis omtrent de teelt van de koningin ook zinvol te gaan gebruiken. Over ieder onderwerp in de bijenteelt zullen evenveel meningen zijn als imkers; ook de nieuwrasvorming zoals hier gepresenteerd zal de nodige discussie geven. Deze discussie geeft in ieder geval aan dat de interesse voor nieuwrasvorming leeft. Met de hier aangegeven uitgangspunten kan het fokprogramma nader worden uitgewerkt. In aansluiting op het rapport 'Van Heemert' ga ik uit van een basispopulatie van 50 volken, waarvan 20 nageteelde moeren op de testbedrijven worden vergeleken. Op de testbedrijven zullen op deze manier jaarlijks 1000 volken met elkaar vergeleken worden. Gaan we uit van 15 volken per testbedrijf dan zijn er ± 70 imkers in Nederland nodig om deze testen uit te voeren. Het nakomelingenonderzoek zal uit de 50 beste volken bij de testimkers de 5 stammoeren aanwijzen waarvan het betreffende jaar de nateelt komt (zie schema selectie als continu-proces) (Fig. 2).

De basispopulatie kan in één stand geconcentreerd zijn, maar het is ook mogelijk hier meerdere standen voor te gebruiken. Welke keus gemaakt wordt hangt af of KI wel of niet gebruikt gaat worden.

In dit selectieprogramma wordt gekozen voor een groot aantal darrenvolken die uit de geselecteerde moeren voort komen. Hiermee wordt een snelle inteelt-degeneratie voorkomen. Een ander voordeel is dat het erfelijk niveau van de darren even hoog is als dat van de selectievolken. In andere teeltprogramma's wordt de inteeltdepressie tegengegaan door om de zoveel tijd een niet-verwant bijenvolk in de basispopulatie toe te laten. Hiermee wordt het selectieresultaat op de kenmerken in het fokdoel ook weer terug geworpen.

Het resultaat van de selectie is van enige factoren afhankelijk. Dit is allereerst de nauwkeurigheid van registratie. In dit programma wordt hierin voorzien door redelijke aantallen nakomelingen op testbedrijven te toetsen. Daarnaast komt de selectiedruk, d.w.z. uit hoeveel volken kiezen we de volken die de

Selektie als continu proces

Figuur 2

volgende generatie mogen voort brengen. Hebben we 5 stamvolken nodig voor de vermeerdering dan is er een wezenlijk verschil of we deze 5 volken kunnen kiezen uit 10 dan wel uit 50 geteste volken. Het selectieresultaat is recht evenredig met het generatie-interval. Een formele definitie van generatie-interval is de gemiddelde leeftijd van de ouders op het moment van geboorte van de nakomelingen. Bij de selectie bij bijen is het generatie-interval de leeftijd van de moeder bij de geboorte van haar nakomelingen die de test ingaan. De bijenhouderij is in Nederland een seizoensgebonden activiteit. Wil het selectieprogramma enige kans van slagen hebben dan moet dit programma zo worden opgezet dat in het jaar na de geboorte van de koningin de test kan worden uitgevoerd en tevens weer nieuwe koninginnen geteeld kunnen worden. Dit betekent dat produktie in het vroege voorjaar gemeten en geanalyseerd moet worden en dat direct daarna de teelt van de volgende generatie koninginnen begint. Zouden we een vol jaar metingen verrichten aan de testvolken dan is het resultaat van selectie te gering om de imker te overtuigen om met dit programma mee te doen. Bovendien, en dat kan een wezenlijk probleem zijn, kunnen de moeren die voor een stammoeder in aanmerking komen reeds gestorven zijn.

Dit programma is geen lijnenteelt. Er wordt uitgegaan van selectie in bestaand materiaal. Instroom van nieuwe lijnen of stammen is altijd mogelijk. Het uittesten van binnen- (of buiten-) lands materiaal kan op de test-

bedrijven. Zijn hierin interessante kenmerken te ontdekken dan komen deze kenmerken automatisch in het nieuw te vormen ras.

De vragen hoe het programma precies kan worden uitgevoerd moeten het komende jaar worden beantwoord. Bovendien moet dit getoetst worden aan de financiële mogelijkheden. Echter het belangrijkste voor de uitvoering van dit selectie-programma is de medewerking van de imkers. Allereerst is nodig te weten of voldoende imkers geïnteresseerd zijn om als testbedrijf te functioneren. Daarom wordt elders in dit nummer een oproep gedaan aan de geïnteresseerde imker.

Jaarvergadering VBBN

11 maart 1989

te Wageningen Fieke Bos-v. Noordwijk

De bijenweide baart ons zorgen.
Verbeter haar, vandaag en morgen.
Een 'Trachtpflanzensachverständiger' stellen we aan
Om dit probleem te lijf te gaan
En ons land meer drachtplanten te bezorgen.

HB-ers maak ons allen blij
Door het uitroepen van 'Het jaar van de bij'.
Met het 100-jarig bestaan
Kan dat goed samen gaan.
Anders gaat de gelegenheid weer voorbij.

De heer Muntjewerf is weer herkozen
Om 3 jaar in 24 °C te verpozen.
Het was niet de hitte die hem griede,
Want 'van de warmte komt de liefde'.
Kou is voor de voorzitter uit den boze.

Wie van ons kan bepalen
Waar bijen honing uit halen?
In de toekomst gekeken
Moeten we bijen kweken
Die honing zuigen uit lantarenpalen.

De heer Dommerholt nam ons imkers mee
In de historische ontwikkeling van stamboekvee.
Maar, moeten we ons straks verblijven
Met super-de-luxe-dik-bil-bijen?
Of zijn we met minder tevree?

Om tot betere rassen te komen
Kan je van 'bij-(hom)mels' of 'hom(mel)bijen' dromen.
Maar hommels x bijen
Zou dat goed gedijen?
Onmogelijk; verschil is chromosomen.

Dijkema is geniaal
In pret-ontneming van koningins gemaal.
Gesloten populaties door KI
Is een doel van dit genie.
Ook knappe dochters passen in dit verhaal.

Bent u bij?

Otto de Kat

Voorjaar! Verschillende zaken komen op de imker af: kasten die nog vlug even een lik verf nodig hebben, de voorjaarsinspectie en voor we het weten heeft de reiskoorts ons weer te pakken. Vroeg in de ochtend worden de kasten vastgesjord in de aanhanger of, bij gezamenlijk reizen, de laadbak van een vrachtauto. Van heinde en ver trekken de imkers naar de boomgaarden of lokkende koolzaadvelden. Het kan nog behoorlijk fris zijn, maar geen gelukkiger mens dan een imker als kort na het openen van het vlieg-gat het eerste stuifmeel wordt binnengedragen. Nooit smaakten boterhammen en koffie zo goed! Het voorjaar en de voorjaarsdracht doen bij de imker speciale vragen rijzen. Neemt u er even de tijd voor? Zijn onderstaande beweringen goed of fout?

1. De gele kleur van herik en het koolzaad oefent een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op de bijen.
2. De nectar van paardebloem, koolzaad en herik bevat meer druive- dan vruchtesuiker en kristalliseert daarom snel.
3. Om de grond vast te houden worden pas aangelegde bermen en taluds door de aannemer ingezaaid met snel ontkiemend herik.
4. De peer en de paardebloem, die gelijktijdig bloeien, vinden bij de bijen gretig aftrek vanwege overvloedig nectaraanbod.
5. Als vervolgens de appel in bloei komt met een hoog suikergehalte van de nectar, dan wordt de paardebloem massaal in de steek gelaten.
Omcirkel bij de volgende vragen het juiste antwoord.
6. De bloeitijd van een koolzaadbloem bedraagt' 3 - 4 weken, 2 - 3 dagen, 1 - 2 weken.
7. Welke van de volgende planten behoort niet tot de grote familie der kruisbloemigen? A raapsteeltjes, B bloemkool, C knolselderij of D muurbloem.
8. De bouwdrift is ontwaakt als: A er veel stuifmeel wordt gehaald; B jonge bijen massaal invliegen; C braam- of steunraat wordt gebouwd of D witte puntjes was op de raten verschijnen.
9. De eerste velletjes kunstraat krijgen een plaatsje: A midden in het broednest; B tussen laatste raat met broed en de stuifmeelraat of C tegen de zijwand, zodat alle nectar in de honingbak wordt opgeborgen.
Bij het samenstellen van een groot deel van bovenstaande vragen hebben we dankbaar gebruik gemaakt van het Groentje mei 1986, het 'Koolzaadnummer'. De goede antwoorden vindt u elders in dit Groentje.

De expositie in het Bijenhuis heeft een ware metamorfose ondergaan!

Op advies van de heer Quint van Ouwehands Die-renpark, die ons met raad en daad terzijde stond, werden door ons vaste 'expositieteam' de wanden geheel zwart geverfd, waardoor de objecten en de foto's prachtig uitkomen. In een grote vitrine staan de oude en kleinere spulletjes veilig, en toch goed zichtbaar uitgesteld. De wand tussen filmzaaltje en expositieruimte werd vervangen door zwarte gordijnen, en het filmzaaltje zelf werd door een andere aankleding meer bij het geheel betrokken. Een heel bijzonder effect geeft de midden in de expositieruimte opgestelde boom.

Kortom, een (hernieuwd) bezoek aan onze expositie is meer dan de moeite waard!

Foto: J. Beetsma

Alweer: kunststofkasten

K. Kiers, Emmen

Zo af en toe verschijnen er de laatste paar jaren artikelen in het Groentje die aandacht vragen voor een nieuwe soort behuizing voor onze vriendjes en vriendinnetjes. Drie hiervan zijn met name interessant om te lezen: van de heer Van Eizinga: 89(1): 9 – 11 (1987), van de heer Van Praagh: 89(1): 11 – 12 (1987) en dat van de heer Henseler: 90(9): 238 (1988). Hadden we bijvoorbeeld onder de heer van Rappard nog de houten Spaarkast, tijdens het voorzitterschap van de heer Speelziek werd de Mo-Bee-Hive geïntroduceerd en thans gloort aan de kim alweer een nieuwe hoop: de Van Praaghkast. Op zichzelf genomen moet je eigenlijk blij zijn met pogingen om eindelijk eens een alternatief te hebben voor het materiaal wat wij al jaren gebruiken. Want hoewel dat materiaal op zichzelf een goed produkt is, het is en blijft organisch materiaal, het kan rotten en is niet stabiel voor wat betreft de

maatvoering van onze kasten. Laten we eerlijk zijn: onze naaste verwanten, de boeren en tuinders, kunnen ons tot voorbeeld dienen waar het aankomt op het met de tijd meegaan. Waar zij in hun bedrijfsvoering alert op de mogelijkheden van de nieuwe ontwikkelingen zijn ingesprongen (zij moesten wel) zijn wij als aanverwante tak vanwege het hobbyïstisch karakter wat al te lang achtergebleven. Waar de vraag veel meer om gaat is: ligt er niet een taak voor de vereniging c.q. het Bijenhuis weggelegd om echt zinnige uitvindingen, betrekking hebbende op onze hobby, eens wat meer te stimuleren, te verzamelen en te bundelen. Ongetwijfeld zijn er creatieve en technische geesten onder ons wier visioenen het verdienen eens wat meer in de openbaarheid te worden gebracht. Ondergetekende, die wel engszins technisch, maar minder creatief aangelegd is, wil het volgende aan u voorleggen.

Nederlandse ramen in Segeberger kunststofkasten

Het kan! Nadat hij tijdens een bezoek aan het carnica-bevruchtungsstation te Lemmer door de heer Kakes op het goede spoor was gezet, heeft hij zijn idee wat meer uitgewerkt en gedurende twee jaren met zijn (6) volken beproefd. De oplossing is als volgt: De hoogte van ons raam blijkt slechts 5 mm minder te zijn dat het Duitse raam. Ook de breedte is aan beide zijden 5 mm minder, zodat er iets te veel bijruimte is. Maar over dit laatste behoeven we ons weinig zorgen te maken: de bijruimte is in de praktijk eigenlijk alleen maar belangrijk boven en onder de ramen. De oren van onze ramen zijn 37,5 mm en dit is te lang. Eisen van warmte-isolatie en/of materiaalbesparing staan bij kunststof namelijk in tegenstelling tot de wens van lange oortjes, omdat de wanddikte daar plaatselijk minder moet worden. Bij de Segeberger kasten is de ruimte voor de bovenlatten 420 mm. Bij onze kasten is deze ruimte 437 mm, wat ingeval het passend maken van onze standaardramen aan de Segerberger kast neerkomt op het inkorten van de bovenlatten aan beide uiteinden met 10 mm. Wat er dan voor de oortjes overlijft is 27,5 mm, en dat blijkt een alleszins acceptabele lengte te zijn om de ramen nog goed te kunnen beetpakken. Wat er in het kort moet gebeuren is het volgende:

- Van de onderkant van de bakken 4 à 5 mm affresen.
- Inkorten van de oren met 10 mm
- Zelf afstandsrepen maken omdat deze (nog) niet in de handel zijn.

Voor het frezen is nodig een werktafel of workmate, twee rechte regels waartussen de bakken omgekeerd doorheen geschoven kunnen worden en een boormachine met boorstandaard. Om van de voetplaat geen last te hebben, de spindel 180° draaien. Affrezen met behulp van een dunne doorslijpschijf van 120 mm. Voor het wegslijpen aan de binnenkant kan een grove amarilsteen, met scherpe kanten worden gebruikt. Slijpen met de achterkant van de steen (de

steen laten 'happen') gaat het best. Voor de afstandsrepen wordt geadviseerd stevig materiaal te nemen. Aluminiumrepen 403 x 35 mm x 2 mm blijken goed te voldoen. Inkepingen van 22 mm breedte, beginnend op respectievelijk 4 en 9 mm vanaf de uiteinden. De breedte van de tussenschotten wordt dan 14,8 mm ($4 + 11 \times 22 + 10 \times 14,8 + 9 = 403$). De repen zijn links en rechts elkaars spiegelbeeld, maar ze zijn omkeerbaar, daarom aan elkaar gelijk. De afstandsrepen geschroefd op reepjes berken triplex (5 mm dik) afmetingen 80x403 mm of indien men toch een correctie bijruimte wenst 220x403 mm) met aangelijmd latje van 13 x 15 x 413 mm, waarvan de niet-

gelijmde korte zijde naderhand schuingeschaafd moet worden. Richting houtdraad van het triplex in verband met de sterkte: liefst verticaal. Het geheel is uitneembaar.

Tot zover. Wat u overhoudt is een goed bruikbare, vierkante 11-raams kast tegen een redelijke kostprijs. Dit met uitzondering van de bodem, die, met name voor degene die reist, beter van hout met een geheel open gaasbodem kan worden gemaakt. Nog een goede raad: een anderzins visie hoeft de uwe niet te zijn. Ga dus om te beginnen ervaring opdoen met de twee bovenste bakken van een driekbaks kast. Succes!

De Rendementkast: het resultaat van een verenigingsactiviteit

Rob Monte, Lemmer

De kunststofbijenkast die sinds een jaar onder de naam Rendementkasten verkrijgbaar is, is het resultaat van een activiteit van de subvereniging Lemmer e.o. In contacten met Duitse imkers, vanwege het Carnica-bevruchtungsstation in Lemmer, werd duidelijk dat het imkeren in bijenkasten, gemaakt van isolerend materiaal, aanzienlijke voordelen gaf. Vooral het gegeven dat de volken in deze kasten groter de winter uitkomen, althans: bij een eerste voorjaarsinspectie veel meer broed hadden dan in andere kasten, maakte veel indruk. Omdat de eigen, in Nederland gestandariseerde ramen, niet passen in de Duitse kunststofkasten, werd gezocht naar een goed isolerend materiaal, waar bijenkasten met Simplexafmetingen van gemaakt konden worden. Er werden diverse proeven gedaan en de ontwikkeling van de bijenvolken werd vergeleken met volken van overeenkomstige sterkte in Spaar- en Simplexkasten. Hierbij werd eveneens gekeken naar de effecten van het gebruiken van open gaasbodems. Het was uiteraard geen wetenschappelijk onderzoek wat er in Lemmer werd verricht. Het doel was dan ook niet om de gegevens van de Duitse imkers bevestigd te krijgen maar om een goede bijenkast te maken die alle voordelen van kunststofkasten zou hebben en de prijs van een Spaarkast niet te boven zou gaan. 'Het wiel' hoeft niet opnieuw te worden uitgevonden, de gegevens van vooruitstrevende imkers in het buitenland waren voldoende. Een beschrijving van de verschillende proefnemingen is hier dan ook niet op z'n plaats, trouwens, de toegemeten ruimte in het Groentje laat het eveneens niet toe. In Lemmer is in de loop van vijf jaar een goedkope kunststofbijenkast ontwikkeld en een aantal imkers ter plaatse huisvest hun bijen uitsluitend in deze kasten. Door gebruik te maken van de gezamenlijke kennis en ervaring is de Lemster bijenkast door imker Harry Töben uitgewerkt en vervolmaakt tot de huidige Rendementkast. Naast een

10-raamskast ontwierp hij ook een 3-ramer en 6-ramer van hetzelfde materiaal. Het doel hiervan is om tot snelle vermeerdering van geselecteerde volken te komen. De eisen die aan de kunststofkast werden gesteld waren:

- hoge isolatiewaarde
- Simplexafmetingen
- betaalbaar
- probleemloos reizen.

Door gebruik te maken van polyurethaan panelen van 3 cm dik met een R-waarde van 130, wordt ruimschoots voldaan aan een hoge isolatiewaarde. De broed- en honingkamers, de zes- en drieramers en de deksels zijn gemaakt van deze hard polyurethaan panelen met een tweezijdige bekleding. De bekleding bestaat uit een dun laagje aluminium met daaronder een speciale papierfolie. Deze bekleding geeft afdoende bescherming tegen aantasting door de bijen aan de binnenkant en aan de buitenkant tegen de ultra-violette stralen van het licht die deze kunststof anders langzaam zou afbreken. De kamers worden opgebouwd uit twee panelen die in de vier hoeken rond gebogen worden. In het midden van de voor- en achterkant worden deze panelen aan elkaar gelijmd. Hier tegenaan worden, aan de binnenkant 3 cm dikke panelen aangebracht met daarop een vurenhouten lat waaraan de metalen afstandsrepen worden bevestigd. De voor- en achterkant hebben dus een dubbele isolatiewaarde. De smalle vlakken van de kamers, de stapelvlakken, worden aan de onder- en bovenkant voorzien van plastic stootranden. De kamers worden 'koud' gestapeld en als de bijen ze aan elkaar kitten zijn ze met een stevig breed (plamuur) mes eenvoudig los te maken, zonder de randen te beschadigen. De binnenmaten corresponderen met de in Nederland gestandariseerde broed- en honingkamerramen. De afstand van bovenkant tot

onderkant is 8 mm. Bij de 10-raams kast is de bodem een losse bodem. Het is een open bodem, voorzien van roestvrijstalen gaas met een maaswijdte van 2,56 mm. De vliegplank is van merantie en wordt met een roestvrijstalen pianoscharnier aan de bodem vastgeschroefd. Het raamwerk is van stevig grenenhout. In de zijbalken van de bodem bevinden zich, in de lengterichting, speciale groeven. In de groeven aan de binnenkant past de bijgeleverde bodemplaat van waternast hardboard. Deze kan in twee posities: vlak onder het gaas (broedperiode) of circa 3 cm lager (winterstand). Tijdens het reizen kan de bodemplaat eruit genomen worden. In de groeven op de bovenvlakken van de zijbalken kunnen reisstroken worden uitgestoken. De bodem is het zwaarste onderdeel van de (lege) kast. Het zwaartepunt ligt dus laag en maakt de kast optimaal stabiel. Het deksel is eveneens een kunststofpaneel, voorzien van een hardboard topplaat en stevige houten randen. De zijranden van het deksel hebben sponningruimte die corresponderen met de groeven in de zijbalken van de bodem waarin de reisstroken kunnen worden gestoken. Deze reisstroken kunnen worden bijgeleverd, maar zijn ook eenvoudig zelf te maken. Wanneer een reisriem of touw gebruikt wordt, gaat het reizen met deze kast zonder problemen. Een binnendeksel, dekplank of afdekkleedje is overbodig. Het volk afdekken met een dunne (doorzichtige) plastic folie is voldoende. Bij een juiste toepassing van de open bodem kent deze kast géén vochtproblemen. Ter verfraaiing en ter bescher-

Een 10-, 6- en 3-raams Rendementkast op de gemeenschappelijke bijenstand in Lemmer

ming van het houtwerk kan de kast worden geschilderd. De kunststof hoeft niet te worden geverfd. Het neemt geen water op en het aluminium is warmte-refleterend. Voor het voeren in de 10-raams kast wordt gebruik gemaakt van een lege broed- of honingkamer. Voor het voeren in de drie- en zesramer zijn er losse opzetstukken van kunststof verkrijgbaar.

De naam van deze nieuwe kunststofkast is ingegeven door het nuttig effect; het rendement. Géén hoge investeringen, wél imkeren met alle voordelen van kunststofbijenkasten. Daar was het de imkers in Lemmer om te doen en zo is deze kunststofkast ontstaan.

Bijenteelt en Nepal; wilt U meer weten?

Frits Ham
en Henk van Blitterswijk

Zoals u in voorgaande nummers van het Groentje de enthousiaste artikelen van Karel Speth hebt kunnen lezen bestaat er in Nepal een bijenteeltproject. Hierin werken wij, Frits Ham en Henk van Blitterswijk, samen met Nepalezen om de bijenteeltmethoden te verbeteren, met als belangrijk doel dat de boeren er meer inkomsten uit kunnen krijgen. We zullen hierover zeker in de toekomst via het Groentje berichten.

Maar we kunnen ons ook heel goed voorstellen dat imkers, al dan niet in verenigingsverband er meer over willen weten. Dat kan! Er zijn zelfs verschillende mogelijkheden:

- In Nederland is door SNV - de Nederlandse Organisatie voor Ontwikkelingssamenwerking en Bewustwording (onze werkgeefster) - een pool van teruggekeerde ontwikkelingswerkers - ook uit Nepal - opgezet, die bijvoorbeeld op een verenigingsafdelingsavond veel over het land kunnen vertellen; zij hebben er immers jarenlang gewoond en gewerkt. Als videobanden en diaserie's gereed zijn kunnen die ook via SNV geleend worden. U kunt hiervoor contact opnemen met SNV: Bezuidenhoutseweg 161, 2594 AG Den Haag. Tel. 070-814141 Afd. Voorlichting.

- Rechtstreekse contacten zijn ook mogelijk!

In eerste instantie met ons; we zijn graag bereid zo uitgebreid mogelijk op vragen te reageren (eventueel met foto's, dia's etc.). Een volgende stap kan zijn om groepen imkers in Nederland, rechtstreeks of - vanwege de taal - via ons, met Nepalese imkers of imkerverenigingen in contact te brengen.

We zijn op zoek naar Nederlandse imkers (-verenigingen), die actief betrokken willen zijn bij de bijentelers in Nepal en die samen de mogelijkheden voor contact verder willen uitbouwen. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om geld in te zamelen! We derzijds begrip is veel belangrijker! Tot schrijfs!

In het Afrikaanse land Ghana, provincie Volta, in de plaats Kpandu-Fesi, tussen het Voltameer en Togo-land, werkt sinds een jaar of 5 de ontwikkelingswerkster Thea Derksen uit Arnhem. Een jaar of 10 geleden werd zij door Memisa uitgezonden naar Ghana. Thea is een gediplomeerd verpleegster en oud-leerling van de school waar ik werkzaam ben. Op onze school, de katholieke school voor MDGO 'Gelre' in Arnhem, wordt in de vastentijd een actiedag gehouden voor geadopteerde Foster Parents Plan-kinderen (F.P.P.) met daarnaast enkele concrete projecten. Tijdens deze actiedag worden leerlingen en docenten vrij geroosterd om allerlei activiteiten te ondernemen om financiële middelen te verzamelen voor bovengenoemde projecten. Een van deze projecten is het werk van Thea Derksen in Ghana. Het laatste jaar werd haar f 2.000,- uit dit project overhandigd, waarmee zij, na 4 jaar sparen, een auto kon kopen voor het vervoer van zieken naar het ziekenhuis. Naast haar werk in de gezondheidszorg, zij heeft n.l. een polikliniek en doet veel aan preventieve zorg, heeft zij het plan opgevat om een bijenproject te starten. Vorig jaar is zij met bijen in aanraking gekomen toen in haar huis, in de proviandkist, een bijenzwerm haar intrek had genomen. De bewoners uit de streek, waar zij werkzaam is, hebben de gewoonte om bijenvolken, die zich meestal in de bomen huisvesten, af te maken en zich daarna de honingraten eigen te maken. Ook worden er door de bewoners grote stukken bos jaarlijks afgebrand om zich zo van akkergrond te kunnen voorzien. In artikelen in tijdschriften en dagbladen probeert men de bevolking van deze handelswijze af te brengen, doch de meeste mensen daar kunnen lezen noch schrijven. Daarom heeft Thea het plan opgevat om zich het imkeren eigen te maken en haar kennis daarna over te dragen aan de bevolking in de streek waar zij werkzaam is. Daarnaast wil ze de mensen ook de

relatie tussen bijen en bloemen duidelijk maken zodat ook het afbranden van grote stukken bos wordt teruggedrongen. Thea heeft mij gevraagd naar Ghana te komen om haar de eerste beginselen van het imkeren bij te brengen en een eenvoudige bijenstand op te richten. Door een welwillende sponsor is mij de mogelijkheid geboden in de maanden juli en augustus volgend jaar naar Ghana te gaan om haar plannen te helpen concretiseren. Op dit moment ben ik bezig om allerlei informatie te verzamelen over het imkeren in de tropen en met name in Ghana. Verschillende personen en instanties hebben mij reeds geholpen of zullen dat nog doen om zo veel mogelijk informatie te vergaren.

- Drs.J. Beetsma uit Wageningen
- Dr.C. van Heemert, rijksbijenteeltconsulent
- K. Speth, ex-medewerker van het project bijenhouden in Nepal, schrijver van de artikelen over dit project in het Groentje.
- Agromisa in Wageningen
- De IBRA in Cardiff.

De bedoeling is om in januari/februari imkersbenodigdheden op te sturen naar Ghana om het project in juli/augustus te kunnen starten. Deze imkersbenodigdheden zullen voornamelijk bestaan uit bijenkasten en de nodige andere artikelen, die het imkeren daar mogelijk maken. Voor dit project is geld nodig. Uit het project, volgend jaar tijdens de actiedag op onze school, is mij reeds steun toegezegd. Het ligt in de bedoeling om van de activiteiten in Ghana een videoband te maken, die u dan tegen verzendkosten kunt lenen, als u daarvoor belangstelling hebt. Met de heer Beetsma is reeds afgesproken dat, na afloop van de start van het project in Ghana, een artikel te doen verschijnen in de bijenteeltbladen. Ik ben zelf lid en secretaris van de imkersvereniging 'Oeffelt e.o.'. (N.Br.)

Bijenteelt in Vietnam, deel 2

Vincent Mulder

(Voor deel 1 zie: aprilnummer: 113-114.)

'Dunne' honing: traditioneel medicijn

Van oudsher zijn honing en was zeer gewilde en dure producten in Vietnam. Honing is er altijd beschouwd als een zeer goed medicijn tegen vele kwalen. Deze medicinale honing moet dan eerst een natuurlijke gisting ondergaan hebben om het echt tot een medicijn te maken. Om honing te laten gisten was er meestal geen aparte behandeling nodig: de meeste honing werd verkregen door de nesten van de in het wild levende Reuzenbij (*Apis dorsata*) te oogsten.

Dat kwam neer op vernietiging van het nest en het uitknijpen van de grotendeels onverzegelde, dus waterige, honing uit de dikke raat. Eiwitrijk broed werd dan met de dunne honing vermengd. Na deze ruwe oogst werd de honing een tijdlang opgeslagen in open vaten waardoor het vochtige klimaat voor een verdere toename van het vochtgehalte zorgde en gisting spoedig optrad. Andere in de natuur voorkomende honingleveranciers zijn de kleine honingbij *Apis florea* en de Aziatische honingbij *Apis cerana*,

die het meest verwant is met onze *Apis mellifera*. Het feit dat de nesten van *Apis cerana* zich meestal in holle boomstammen bevonden en dat die van *Apis florea* slechts een geringe hoeveelheid honing bevatten is een reden om aan te nemen dat *Apis dorsata* in vroeger tijden de grootste honingleverancier moet zijn geweest.

Verfijnde traditionele bijenteelt

Hoewel er door de introductie van modernere Chinese bijenteelttechnieken en het introduceren van de Europese bij de bijenteelt in kasten met raampjes een grote vlucht nam, er is vóór die tijd reeds sprake van een geheel eigen ontwikkeling van bijenhouden. Met *Apis cerana* was er al een traditie opgebouwd in het houden van 'holle-boomstam volken' rond de boerenerven. Verschillende technieken van zwermverhinderen en honing oogsten waren er al in gebruik. Zelfs een toplatten-systeem was reeds uitgevonden, zodat inspectie van het volk mogelijk was. Voor *Apis dorsata* en *Apis florea* waren allerlei zwermlokmethoden in gebruik om zwermen op bepaalde plaatsen geconcentreerd te vangen, zodat het uiteindelijk opsporen of 'jagen' van nesten vergemakkelijkt werd. Vanuit deze bijenteelt-traditie is het te verklaren dat de klein-imkerij ook nu nog een wijd verbreide activiteit is bij kleine boeren op het platteland. Het houden van *Apis cerana* is één van de vele economisch activiteiten van boerenfamilies, waarbij 1 tot 20 volkjes per familie gehouden worden. Voor het merendeel werken deze klein-imkers nu met raampjeskassen, terwijl ze nauwelijks of niet reizen. Collectief bezit van een eenvoudige handgemaakte slinger maakt het oogsten van honing mogelijk. Jaarlijks wordt 2 tot 10 kg honing per volk geoogst. De honing vindt, als medicijn, gretig aftrek op de lokale markt.

De beroepsimkerij: leven als nomaden

In tegenstelling tot de klein-imkerij heeft zich in Vietnam in de laatste dertig jaren een professionele groot-

De hoofdstad Hanoi: meer dorp dan stad, met 1,4 miljoen inwoners.

Onverzegelde raten worden uit de volken genomen voor de honing oogst.

imkerij ontwikkeld: 1500 beroeps-imkers, die in eerste instantie van staatswege georganiseerd waren in productie-eenheden van 2 tot 5 imkers. Deze imkers trekken als nomaden met hun volken naar de diverse drachtgebieden in de verschillende seizoenen. Ze leven dan ook in groepjes in tenten en staan jaarlijks op soms wel 8 verschillende veruittenliggende plaatsen. Vervoer wordt per vrachtwagen, en soms per vliegtuig, geregeld door de bijenteeltorganisaties. Deze organisaties zijn de eigenaren van de volken en materialen, die de imkers gebruiken om honing en andere bijenteeltproducten te oogsten en aan de eigenaren te leveren. De imkers ontvangen een gering salaris en mogen een bepaald deel van de productie zelf op de markt verkopen. In het noorden van het land blijkt het imkeren met de Europese bij minder gunstig te gaan vanwege een vrij lange winterperiode (3 – 4 maanden), die gekenmerkt wordt door lage temperaturen (10 – 15 °C), een hoge luchtvochtigheid en weinig zon. Daar wordt dan ook de aan het klimaat aangepast *Apis cerana* met meer succes beroepsmatig gehouden.

(wordt vervolgd)

Beste Groentje

Als mijn vader het Groentje krijgt hoor je hem de hele avond niet meer (hij leest hem 's avonds). Ik kijk er ook wel eens in. Ik wil jullie vragen of jullie dit in het Groentje willen zetten. Mijn vader weet er niks van, hij zou het heel leuk vinden!

Groetjes van Esther Som de Cerff uit Kortenhoef

Wat betekenen de bijen in uw leven?

J. Wijsbeek, Uithuizen: 'Het is een pure verslaving'.

R. van Blaricum, Udenhout: 'Ik was me er niet van bewust dat de invloed van de bijen zo groot zou worden, mijn leven heeft een ander ritme gekregen'.

R. Heuving, Winschoten: 'Enorm veel ontspanning en een intens plezier. Je wordt met je neus op het feit gedrukt dat de seizoenen zo snel voorbij gaan'.

A.H. Hartman, Zwolle: 'Naarmate ik ouder word, merk ik dat de bijen een steeds grotere plek in mijn leven innemen'.

Bij en plant in beeld

Arjen Neve

gevlekte dovenetel

Een licht beschaduwde plek langs een bosrand met een humusrijke bodem is de ideale plaats voor de gevlekte dovenetel. De plant is in staat grote oppervlakken te bedekken en biedt op zijn groeiplaats weinig of geen ruimte aan andere planten. Hij behoort tot het geslacht dovenetel van de lipbloemfamilie. Het geslacht telt 40 – 50 soorten verspreid over Europa, Noord Afrika en het niet tropische deel van Azië. De bouw van de plant lijkt veel op die van de nauw verwante witte dovenetel.

Bloemen in schijnschermen

De plant heeft lange op de bodem liggende vierkante stengels, die aan het eind overgaan in rechtopstaande bloeistengels. Op de knopen van het liggende deel ontwikkelen zich wortels, waardoor de plant zich vegetatief kan voortplanten. De bloemen ontwikkelen zich in de oksels van de kruisgewijs overstaande bladen. Ze staan in een bijscherm. De twee tegenoverelkaar staande schermen vormen samen een schijnkrans, goed zichtbaar voor bezoekende insecten. De bloemen zijn karmijnrood, soms wit of rose. Het wit is helderder dan van de witte dovenetel. De bloemkroon bestaat uit een nauwe gebogen buis, die aan het eind wijder wordt, een bovenlip en een onderlip. De bovenlip staat als een overkapping boven de stamper en de meeldraden, die tegen de achterkant van de bloemkroon liggen. Er zijn twee korte en twee lange meeldraden waarvan de helmknoppen keurig naast elkaar liggen. Midden tussen de meeldraden staat de stamper met twee stempels, waarvan er een sterk naar voren steekt. De roodbruin gekleurde helmknoppen hebben langs de buitenzijde een beharing en zijn daar ook bezet met klierharen in de vorm van kleine grijze bolletjes. De bouw van de bloem is zodanig ingericht dat insecten, die de nectar komen opnemen, met de rugzijde langs de stamper en de geopende helmknoppen strijken. Deze wijze van bestuiving wordt ook wel nototrib (notum = rugschild) genoemd. Doordat de stamper iets lager staat komen ze daar eerst mee in aanraking, geven op de rug aanwezig stuifmeel af, om vervolgens bij aanraking van de helmknoppen weer stuifmeel op te nemen.

Geurmerk

De onderlip heeft een tekening van donkerrode en witte lijnen, het honingmerk van de bloem. De plaats van het honingmerk wordt nog versterkt door de geur. De boven- en onderlip hebben dezelfde geur, maar die van de onderlip is sterker. De geur van de bloembuis is anders. Door het verschil in geur wordt in de bloem een geurmerk gevormd, dat samenvalt met het zichtbare honingmerk. Voor de oriëntatie dichtbij heeft het geurmerk een groter effect dan het zichtbare honingmerk.

Beschermd nectarium

Het nectarium ligt op de discus die alleen aan de voorzijde van de bloem is ontwikkeld en tegen het vruchtbeginsel is gelegen. Nabij het begin is de kroonbuis bezet met haren. Ze dienen als bescherming van de vrijgekomen nectar tegen weersinvloeden.

Ook bijenbezoek

Hoewel de bloemen onder de hommelmelbloemen worden gerangschikt worden ze ook door honingbijen bezocht. Ze verzamelen zowel stuifmeel als nectar. Hangende aan de onderlip, die meestal als landingsplaats wordt gebruikt, bewerken ze met de kaken en voor-

poten de helmknoppen. Het stuifmeel valt dan op de onderzijde van de bij. De stuifmeelklompjes zijn donker oranje. De stuifmeelkorrels hebben drie kiemopeningen en een glad oppervlak. De nectar wordt via de bloemopening of inbraakopeningen in de bloembuis verzameld. Ook de kelken van uitgebloeide bloemen worden nog bevrogen nadat de bloemkroon reeds is afgevallen. Na de bloei blijft namelijk de nectarstroom nog enige tijd aanhouden via postflorale nectariën.

Zaadverspreiding door mieren

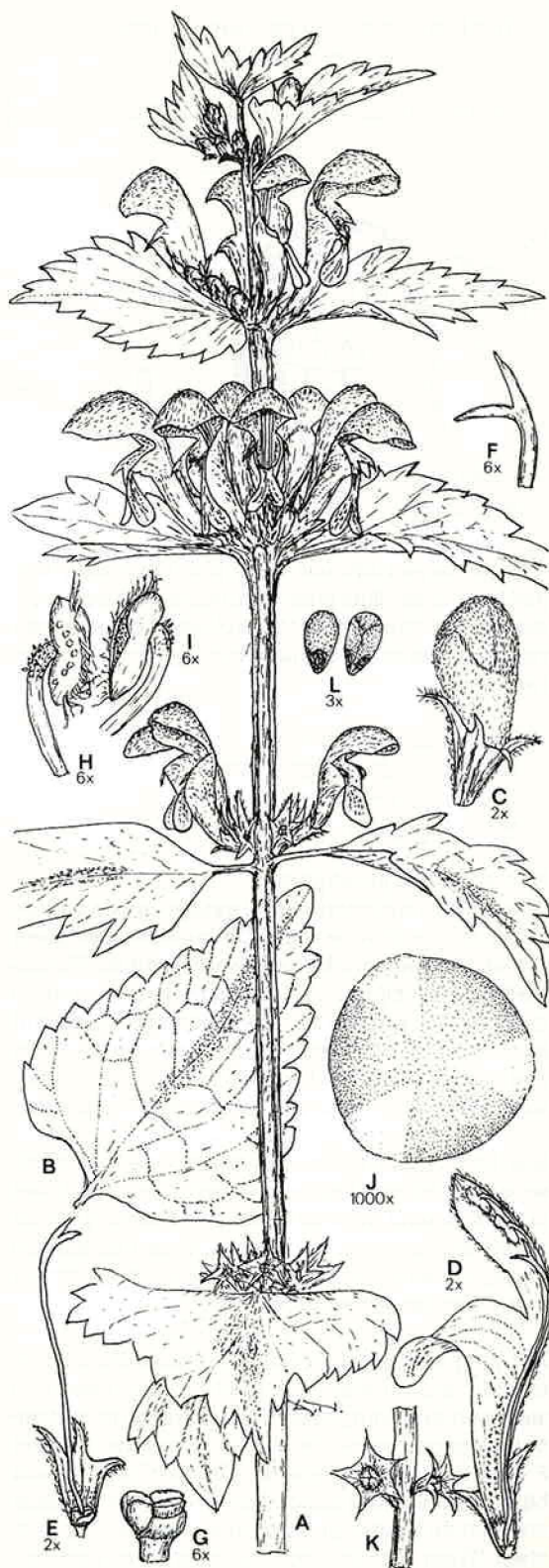
Die zoetigheid na de bloei heeft ook aantrekkingskracht op mieren. Behalve het restant aan nectar vinden ze ook een viertal nootjes die aan de voet zijn voorzien van een oliehoudend aanhangsel, ook wel mierenbroodje genoemd. Ze slepen de nootjes uit de kelk en dragen op deze wijze bij aan de verspreiding van de zaden.

Gevlekte dovenetel (*Lamium maculatum* L)

A bloemstengel met bloeiwijze; B blad; C bloemknop; D doorgesneden bloem; E stamper; F stempels; G vruchtbe-ginsel met discus (nectarium); H en I helmknop gezien van de buiten- en binnenzijde; J stuifmeelkorrel; K kelk met vruchten; L nootjes (zonder aanhangsel).

Hangend aan de onderlip worden de helmknoppen met ka-ken en voorpoten bewerkt

Wie kan ons helpen aan een Posterrek voor
in de winkel

Bel even met: Roel ten Klei, 08370-22733

Voor het plaatsen van bijen op de klaver, het
zomerkoolzaad en andere zomergewassen in
de Lauwerszeepolder van Groningen en Fries-
land kunt u contact opnemen met: J. v.d. Wal,
Westersingel 60, 9251 HK Bergum. Tel.
05116-2962. Vóór 1 juni

't GAENTJE
GO JAAR
GELEDEN

Ko Zoet

Klimaatzorgen zijn van deze tijd, maar zorg om-
trent het dagelijkse weer was een kleine eeuw ge-
leden een normaal verschijnsel, gelet op de eerste
regels uit de maandelijkse bijdrage van de heer
Hootsen.

April is achter den rug, doch
donkere dagen, hagelslagen
doen vaak treurig vragen:
waar, waar blijft de schoone Mei?

Nog een paar praktijktips:

'Er wordt nu de laatste hand gelegd om de volken
gelijk in kracht te maken. De mobilimker geeft
broedtafels van sterke aan zwakke volken. De sta-
bielimker zet zijn korven om op dagen dat er goed
gewin is. Hij kan ook bij avond een voerbakje met
honing onder een sterken korf plaatsen; wanneer
een menigte bijen zich hierop hebben neergezet,
wordt het bakje onder een zwakken korf geplaatst.

Wie imkert met bijen woningen, waarin een af-
scheiding is tusschen honing- en broedkamer, kan
in deze maand voor de bijen den toegang tot de
honingkamer openen. Thans worden de kastjes
opgezet door hen die stabielbouw en mobilbouw
met elkander willen vereenigen.

Het ging niet goed met de bijenteelt. De dracht-
weide werd minder (ook toen al), het weer was
slecht en de honing bracht weinig op en moest op-
boksen tegen produkten uit den vreemde. De heer
F.G de Haan, het Hungerink, Eefde bij Zutphen was
bij de Amerikaanse concurrent op bezoek geweest
en leest de Nederlandsche imker de les. Zijn ver-
slag: 'Waar hier te lande, terecht of te onrecht,
zooveel over concurrentie van Amerkia - ook op
honinggebied - geklaagd wordt, daar is het in de

allereerste plaats van het grootste belang voor den
Nederlandsche Ymker, zoo niet plicht, dat hij zich
op de hoogte tracht te stellen, van wat zijn con-
currenten doen en de wijze waarop zij trachten ons
de loef af te steken. Een koopman, een fabrikant,
die geen open oog heeft voor alles wat er op zijn
gebied gedaan wordt, raakt spoedig achterop. Zou
dat ook niet bij de Ymkers het geval zijn?'

Moderne bijenteelt kan alleen tot ontwikkeling ko-
men als de Ymker tot zijn beschikking heeft duur-
zaam, goedkoop en eenvormig materiaal. Omtrent
de in Amerika gebruikte standaardkast het
volgende.

'Deze kist is geen probeerseltje en mag gerust de
Amerikaansche standaard genoemd worden. Zij
wordt niet bij duizenden, maar bij honderdduizen-
den gebruikt. De grootte mag over dat uitgestrekte
gebied zich hier en daar wijzigen, afhankelijk van
plaatselijk klimaatomstandigheden, maar de vorm
en de gedachte die aan de samenstelling van die
kist ten grondslag ligt, zijn overal gehandhaafd.
Thans de ramen. Deze bevatten de raat. Zij staan
met de straten tusschen de ramen loodrecht te-
genover den ingang en wij hebben hier dus te
doen met den kouden bouw. Elk raam bestaat uit
vier latten: een bovenlat, 2 zijlatten en een onder-
lat. De bovenlat steekt aan weerszijden buiten de
zijlatten uit met hokjes die op de daartoe uitge-
groefde en met metaal bekleede korte wanden der
kist rusten. Een machtig middel om de raat ste-
vig in de ramen bevestigd te krijgen, hebben de
Amerikanen in vertind metaaldraad gevonden.
Vertind is het, omdat die draad anders roesten-
de, misschien de gezondheid van het jonge broed
zou benadeelen. De metaaldraad wordt door de
ramen gespannen waarvoor speciaal gaatjes in de
zijlatten zijn aangebracht. Men is het er over eens

geworden, dat 4 draden, waterpas en evenwijdig aan elkaar loopende, de meeste stevigheid geven en het gemakkelijkst zijn aan te brengen. De draden worden in de kunstwas plat ingedrukt met een metalen spoorwiel; sommigen doen het door de draden langs elektrischen weg warm te maken. De bijen werken de raat uit en daarmee worden de draden nog nader bevestigd, en wel in het hart der raat.

De Amerikanen zonnen op middelen om honing in de raat onder zoodanigen vorm te leveren dat het aantrekkelijk voor het oog was en door gemakkelijke, eenvoudige verpakking naar heinde en ver gezonden kon worden.

Ze maakten daarvoor een speciale bovenverdieping voor de boven omschreven kist. Deze bovenverdieping heeft dezelfde lengte en breedte als de beschreven kist, maar slechts de halve diepte. Deze afmetingen geven gelegenheid om zes rijen, elk van 4 raampjes van dun hout vervaardigd, er in te

plaatsen; de bedoeling is deze 24 raampjes door de bijen met raat en honing te laten vullen en bezegelen. Zijn ze behoorlijk gevuld, dan bevat elk raampje vrijwel netto een Amerikaansch pond honing, terwijl juist, door dat die honing vervat is in een klein maar stevig houten raampje, de verpakking voldoende bleek om het produkt tot op verren afstand te versturen. Zulke blokjes honing werd den laatsten herfst te Arnhem verkocht voor een gulden per blokje'.

YMKERTAAL

Nieuwgebouwde tafels of spitsen = nieuwe raat. Voorspel = oriënterend invliegen van jonge bijen; het deed de ymker denken aan het afkomen van een zwerm. Hij bedoelde er eigenlijk mee 'voorspel van het zwermen'.

Stabieliemker = imker met bijen in woningen, waarin de raten aan de wand(en) zijn vastgemaakt. Omzetten van volken = om zwakke volken te versterken zet men op een dag met dracht het zwakke volk op de plek van het sterke en omgekeerd.

Van imker tot imker

Ko Zoet

Ze waren er weer

En dan bedoel ik in de eerste plaats de vertrouwde gezichten op de Algemene Vergadering. Men kwam uit alle delen van het land, in het belang van een goed draaiende vereniging. Het valt elk jaar weer op dat er onder de imkers behoefte bestaat om met elkaar een praatje te maken, contacten te leggen of te verstevigen. Wellicht dat een iets langere lunchpauze hieraan tegemoet komt? Na het vergaderen werd in de middag een gedegen plan besproken op welke manier koninginneteelt op grote schaal, gericht op voortdurende selectie van het uitgangsmateriaal, werkelijkheid zou kunnen worden. In grote lijnen vindt u de opzet terug in het Groentje van 1988(12) blz. 345. De kardinale vraag is of er onder de imkers voldoende animo bestaat om koninginnen vanuit een centrum te betrekken; het laatste woord hierover is zeker nog niet gevallen.

Andere vertrouwde gasten waren de wilgestekken uit de tuin van de Ambrosiushoeve, u weet wel, de soort die ook in augustus bloeit. Binnen de kortste keren waren 70 bundels van 10 stekken verkocht. De opbrengst was voor de vriendenkring. Wat ons de komende jaren te doen staat is stekken snijden van dit basismateriaal, er struikjes van kweken en deze met gulle hand uitdelen. Aan wie? Aan collega-imkers, zet ze in de buurt van uw bijenstal, stel aan de dienstbeplantingen van uw woonplaats voor om er een strook grond mee te beplanten. Kortom, doe er iets mee want het zet zoden aan de dijk! Reken maar eens uit hoeveel struikjes er na 5 jaar zijn bijgekomen als er van-

af het tweede jaar van het uitgangsmateriaal jaarlijks 5 stekken worden gekweekt.

Terug naar de bijen

In het voorjaar gaat de ontwikkeling van de volken razendsnel en als beginnend imker komt alles tegelijk op je af. Wellicht de spanning van de eerste honingoogst, maar zeker een trots gevoel als een vel kunstraat prachtig is uitgebouwd. Misschien wel een eerste kennismaking met narrige bijen die niet zijn gediend van een storende imker, maar daarnaast de sensatie als je met een raat boordevol stuifmeel in je handen staat.

En niet te vergeten de ontgroeningstruc van de bijen gericht op elke beginnende bijenman/-vrouw. Door een massale vlucht midden op de dag wordt de indruk gewekt dat er een zwerm afkomt. Zodra de kieps tevoorschijn is gehaald, een doek om de korf mee dicht te maken, krammetjes en plantespuut, verdwijnen de druktemakers, pardon, 'sters' weer in de woning. Het was heel gewoon invliegen waarover we het de vorige maand hebben gehad. Dit alles mee te maken is reuze spannend en, ondanks alles, een voorrecht. Dat meen ik oprecht.

Aan de andere kant dwingen de bijen je om de zaken af en toe nuchter op een rijtje te zetten. En nuchtere feiten waren er genoeg.

Het vreemde gedrag van wintervolken

Wat te denken van het opzienbarende gedrag van onze bijen dat, dank zij het fraaie weer in januari, toen

reeds aan het licht kwam. Her en der in het land waren de bijen uit hun woningen verdwenen met achterlaten van raten vol wintervoedsel. Van sterfte in de woning was in de mij bekende gevallen geen sprake. Ook in de nabijheid van de kasten geen dode bijen. Het zal je maar gebeuren dat van je 40 volken op een kwade dag 35 woningen leeg staan. Wat er precies aan de hand is geweest moet nog blijken. Met elkaar moeten we dit raadselachtig gedrag oplossen. Op z'n minst zou een ieder die iets dergelijks bij de hand heeft gehad een aantal gegevens op papier moeten zetten zoals: Perizine toegepast, zo ja wanneer, hoeveel cc en hoe vaak herhaald. Wanneer merkte u het verdwijnen van het volk uit de kast. Hoeveel volken heeft u ingewinterd en hoeveel resteren er. Stuur u de gegevens naar de regionale ziektebestrijdingscommissie, rechtstreeks of via uw afdeling. U heeft mierzuur gebruikt en wenst onbekend te blijven? Een kaartje zonder naam lost dat probleem voor u op.

Een volk verdwijnt

Het volgende heb ik in 1987 van nabij meegemaakt. 'Na het afvoeren ontdekte een imker eind september voor de eerste maal varroamijten op de bodemla. Er was met het bewuste volk nooit gereisd en in de wijde omtrek waren alleen andere volken van deze imker aanwezig. Hij raakte lichtelijk in paniek. Mierzuur was snel gehaald en hij ging als volgt aan het werk. De dekplank werd vervangen door een separator, daarop kwamen stukken ondertapijt rijkelijk besprenkeld met mierzuur 85%, daar boven kwam weer de dekplank zodat geen dampen konden ontsnappen. Het volk bruipte sterk. Op de bodemla een flinke oogst mijten. Na enige dagen werd de behandeling herhaald. Tijdens goed vliegweer eind oktober was er slechts een zwakke vlucht. De imker vertrouwde het niet en lichtte de dekplank. Wat trof hij aan? Uiteraard raten vol voer, een paar plakjes gesloten broed en slechts een enkele bij in de woning. De uittocht had in de herfstvakantie plaats gevonden. De waargenomen bijenvlucht was waarschijnlijk het begin van roverij.

Was het volk misschien moerloos geraakt, waarna de bijen massaal waren weggetrokken met achterlaten van broed + voedsel?

Of was het volk reeds zodanig door de varroa ondermijnd/verzwakt dat een totale ineenstorting volgde?

De bewuste imker had op 50 meter afstand nog een volk staan dat niet tegen de varroa was behandeld. Daar was niets aan de hand.

De vraag dringt zich nu op of er in dit geval door het gebruik van te veel mierzuur, boven het volk gegeven, in de woning een onleefbare situatie was ontstaan met het bekende gevolg. Er zijn veel gegevens nodig, het woord is nu aan u.

Is het weer werkelijk van slag?

U kunt daar allerlei zinnige en onzinnige dingen over lezen. Maar, wat te denken van 1957? 'De bloei van de gewassen is dit jaar zeer vroeg. Op 15 maart werd in Zeeland het eerste koolzaadbloempje waargenomen en op 20 maart zag men in Zwolle de eerste bloeiende paardebloem. Koolzaadreizigers zullen in april afreizen'. Aldus gelezen in ons eigen Groentje uit die periode.

Een klein beetje koolzaadhistorie

Al eeuwen geleden werden de zaden van het koolzaad benut om er olie uit te persen. Een sprekend voorbeeld komt uit 'Nootsye Boeck loopende van 1669 tot maart 1729 gehouden door Claes Arisz Caes-cooper (Claes is een voorvader van de bekende fam. Honig) te Koog a/d Zaan'. Claes werd geboren in 1650, was olieslager, reder enz. Hij schrijft op 7 juli 1671 (let wel, begin juli!):

'Het is waart te noteere hoe schoon dat het Cool saat van dit jaar is aangekoome en hoe vrogh het aveel? Dat quam tot Amsterdam aan de mar(k)t den 15 junijus Ent'eerste Cool saat bracht Wullum Isackz uijt oost Duijvelant en verkoght het voor 30 Str.'

Het lijkt er op dat in Noord-Holland nog weinig koolzaad werd geteeld want op 5 juli noteert Claes: 'Togh mijn broer en Jaakop Backer nae Vrieslant om Cool te Coope daar koomende wasser nogh wajnigh of niet gedorssen soot dat hij sonder saat weeder t'hujs quame'.

Rond 1800 was daarin verandering gekomen want in het Groentje van april 1931 lezen we in een historisch overzicht:

'Er was contact met de bijenhouders uit Friesland, Overijssel, Gelderland en Groningen die o.a. in de Wieringerwaard voor het koolzaad gedurende zes weken hun volken brachten. De imkers uit Groningen gingen met hun bijen naar het Koegras bij den Helder, uit Arum wel eens een scheepslading. De bijen bleven de zomermaanden op dat Koegras dat bij gunstig weer een goede bijenweide gaf.

Aansluitend een leuke brief van imkercollega A. van Eijk uit Medemblik. 'In de gemeente Andijk is de zaadteelt al meer dan 125 jaar van groot belang. Na 1910 liep de zaadopbrengst van het koolzaad terug en men riep de hulp in van plantkundigen uit Wageningen. Prof. Ritsema Bos had de leiding van het onderzoek. Er bleek onvoldoende kruisbestuiving door gebrek aan insecten. Er was maar één oplossing, zorg voor voldoende bijen tijdens de bloei van het koolzaad. In overleg met de zaadhandel is men er toe over gegaan imkers in het land te vragen tijdens de bloei van het koolzaad hun bijenvolken alhier te plaatsen. De vergoeding per korf bedroeg f 1,- betaald door de zaadfirma's. Eén van de vaste reizigers was de heer Huls uit Staphorst. Hij kwam elk voorjaar met een paar honderd korven naar Andijk. Daartoe werd de voormalige Zuiderzee overgestoken en hij zette zijn korven aan land in Broekerhaven. Dat was toen de kleinste zee-

haven van ons land. De korven werden daar met een praam afgehaald door de heer Brouwer. Imker Huls bleef gedurende de bloeitijd bij zijn bijtjes. De tegenwoordige huisarts J. Huls in Andijk is een kleinzoon van imker Huls uit Staphorst. (De heer Huls ging 's-Zondags vanuit Andijk naar Opperdoes ter kerke, lopende op klompen. Bij Opperdoes aangekomen werden de klompen verwisseld voor schoenen en na de kerkgang kwamen buiten Opperdoes de klompen weer om de voeten).

Het vervolg van ons praktisch imkeren

Het staat er wel zo mooi, maar u heeft natuurlijk al lang ontdekt dat het niet allemaal van een leien dakje gaat. Onthoudt, bijhouden is een kunst. Naar uw bijenproblemen kan ik hooguit raden, maar gelukkig zijn er in elke vereniging mensen die behulpzaam zijn. We hebben zojuist de veger of vlieger gemaakt. De vlieger, met koningin en vliegbijen op de oorspronkelijke plek haalt de restant-oogst binnen. De veger, met koningin en jonge bijen op een andere plek zal de eerste dagen weinig activiteit vertonen. Verklein het vlieggat. In beiden wordt gestart met een nieuw broednest.

De foto is genomen in 1905. V.l.n.r. mevr. Brouwer, Lolke Dijkstra (hulpje van Evert Brouwer), Evert Brouwer en imker Huls.

In het nu moerloze volksdeel bevindt zich in de onderbak gesloten broed en in de bovenbak open broed. Een raat jonge larfjes is voor herkenning met een punaise gemerkt.

De dag waarop veger of vlieger is gemaakt noemen we dag 0

Dag	Moerloos deel met broed en veel mijten	Dag	Veger/vlieger met weinig mijten
0	Moerloos maken, raat jonge larfjes merken met punaise	0	Installeren vlieger of sterke veger. Zeer weinig open broed meegeven
10	Doppen breken, behalve van gemerkte raat; darrebroed uitsnijden. Bakken wisselen en moerrooster tussen beide bakken plaatsen	10	Lege raat (vangraat) midden in het broednest hangen. Veger voeren!
13/14	Na tuten één of meerdere koninginnen in drieramer met voldoende jonge bijen. Daarna overige doppen breken en koninginnen laten inlopen. Vangraat 1 (V1) uit de veger/vlieger boven het rooster	13/14	Vangraat 1 (V1) weg. Lege uitgebouwde raat midden in het broednest hangen. Deze wordt V2
18	V1 controleren op redcellen en verwijderen. V2 inhangen.	18	Vangraat 2 verwijderen. broednest aaneensluiten.
27	Vangraten 1+2 verwijderen. Het gesloten broed vernietigen.		

Toelichting op onze handelingen

Dag 10: Koninginnecellen zijn aangezet op broed van optimale leeftijd. Waarom snijden we al het darrenbroed weg? Als vangraat 2 weinig eitjes en veel larfjes bevat dan is dit broed al verzegeld als op dag 24 e.v. uit het oorspronkelijke broed nog darren geboren worden. De meekomende Varroamijten vinden dan geen open broed om in weg te kruipen. De bakwissel vindt plaats zodat de jonge koningin na de bevruchting een leeg broednest vindt (schone raten). De vangraten hangen onbereikbaar voor haar in de bovenbak. Bovendien minder storing met risico op inballen van de koningin als V2 wordt gegeven.

Dag 13/14: Alleen een drieramer met koningin maken als er voldoende koninginnen aanwezig zijn. Breekt u eerst alle doppen en maakt u pas daarna een drieramer met koningin dan kunnen bij het afslaan van raten jonge bijen ook de andere koninginnen ongewild in de drieramer terecht komen. Een

goed alternatief is om alleen bijen uit de bovenbak in de drieramer te slaan.

Dag 18: Wellicht voelden de bijen zich in de bovenbak moerloos en hebben op vangraat 1 doppen aangezet. Breek deze weg.

Dag 27: Met het verwijderen van het gesloten broed worden veel mijten uitgevangen.

Zoals u ziet bevat de aanpak niet veel nieuws. Sterker nog, de grote lijnen hebben al eerder in het Groentje van mei 1986 gestaan. De geestelijk vader daarvan was de heer J.J. van der Weerd. Helaas was zijn adres bij de redactie niet meer te achterhalen. Wellicht wil hij reageren hoe zijn aanpak zich in de tussenliggende jaren verder heeft ontwikkeld?

Geraadpleegd: Groentje april 1931 'Oude bijenteelt in Noord- en Zuid Holland'.

Groentje mei 1986 'Varroabestrijding, een variant op de arrestaammethode J.J. van der Weerd.

Nootsys Boeck van Claes Arisz. Caescoop.

KONINGINNETEELT

Algemeen

Verslag koninginneteeltdag, 11 februari 1989

M.L. Boerjan

Het mooie weer en het interessante programma heeft vele imkers naar de 'Uithof' gelokt. Een kleine 200 imkers bezochten de jaarlijkse koninginneteeltdag, die door de koninginneteeltcommissie (KTC) werd georganiseerd. De voorzitter, de heer C.E. Jansen, opende de lezingendag met een welkomstwoord en enkele mededelingen betreffende de organisatie van de KTC. De heren B.de Smit en H.H.W. Velthuis hebben zich uit de Commissie teruggetrokken, de heren Geskes, R. Kakes en C.E. Jansen zijn herkiesbaar. De (her)benoemingen van leden van de KTC laat nog eventjes op zich wachten, aldus dhr. Jansen. Er is namelijk binnen de VBBN een reorganisatie van het commissiewerk aan de gang. Deze reorganisatie zal zeker gevolgen hebben voor het functioneren van de KTC. Als de plannen doorgaan zal deze in de toekomst bestaan uit een voorzitter en een secretaris die een goed omschreven opdracht van het hoofdbestuur zullen ontvangen. Incidenteel zal dit tweetal aangevuld worden met een deskundige derde persoon om een tijdelijke 'klus' te klaren. Een dergelijke 'klus' zou bijvoorbeeld kunnen zijn: het opstellen van een advies ten behoeve van het hoofdbestuur, inzake kunstmatige inseminatie bij de inheemse bij. Voor de KTC ligt de zaak nog gecompliceerder omdat deze Commissie uit vertegenwoordigers van de verschillende imkersbonden bestaat. Waarschijnlijk zullen er werkgroepen opgericht worden die zich bezighouden met de veredeling van bijenrassen. Er moet dan niet al-

De dag begon met koffie en een voorzichtige discussie. Foto: M.L. Boerjan

leen aan de veredeling van de 'Carnica' gedacht worden. Momenteel is er ook veel belangstelling voor de Buckfastbij en de veredeling van ons inheemse ras. De KTC zal zich in de toekomst, als het aan de VBBN ligt, alleen bezig houden met de organisatie en beleidszaken, aldus de heer Jansen. Tot zover het welkomstwoord van de heer Jansen en nadat hij iedereen een prettige dag had gewenst gaf hij het woord aan de heer H. Dijkema.

De zaal was goed gevuld. Foto: M.L. Boerjan

Broeder Adam en de Buckfastbij

De heer H. Dijkema hield een indrukwekkende lezing over het imkeren met de Buckfastbij. Eerst ging hij uitvoerig in op de activiteiten van Broeder Adam, die de Buckfastbij ontwikkelde. De heer H. Dijkema zal in één van de volgende 'Groentjes' nader ingaan op de eigenschappen van de Buckfastbij en de selectie van deze eigenschappen door Broeder Adam. Volledigheidshalve zal ik de lezing kort samenvatten. In 1919 kreeg Broeder Adam de leiding over de Buckfast boerderij met bijbehorende bijenstand. In die jaren doodde de tracheeënmijt ('Isle of Wight disease') ongeveer 90% van de Engelse bijenvolken. Broeder Adam importeerde Italiaanse koninginnen en kruiste deze met Engelse darren. Hij had geluk; de nakomelingen van deze koninginnen bleken resistent tegen de tracheeënmijt te zijn. De broeder voerde nog een nieuwe methode in, namelijk het inwinteren op twee broedbakken. Het gevolg was dat hij een groot, vruchtbaar en zwermtraag volk kreeg. Dit volk was het begin van de 'Buckfastlijn' en na jarenlang veredelen en inkruisen met andere rassen is een bijenras ontstaan dat het goed doet in het Engelse klimaat. De Buckfastbij doet het ook goed in ons klimaat en er is een groeiende belangstelling van de Nederland-

se imker voor dit ras. Elders in dit nummer vindt u het verslag van een bijeenkomst van de Buckfast-werkgroep Brabant.

Verspreiding van teeltmateriaal

De volgende spreker was de heer R. Kakes uit Lemmer. De heer Kakes is nauw betrokken bij de organisatie van het landbevruchtungsstation in Lemmer. Zijn lezing over het verspreiden van teeltmateriaal was dan ook gebaseerd op eigen ervaring. Wat is goed teeltmateriaal? Aan welke eisen moet een koningin en haar nakomelingen voldoen voordat aan verspreiding gedacht kan worden? Deze vragen kunnen alleen beantwoord worden als er voortdurend selectie plaatsvindt tussen een groot aantal volken. Kenmerken als volksoontwikkeling in het voorjaar, zwermduft, zachtaardigheid, haaldrift en winterhardheid komen voor selectie in aanmerking. Er moet niet alleen gedacht worden aan de verspreiding van 'Carnica' teeltmateriaal, ook al is dit momenteel wel de praktijk. Andere bijenrassen kunnen ook voor selectie in aanmerking komen mits de belangstellende imkers zich organiseren. De verspreiding van teeltmateriaal gebeurt bijvoorbeeld op de Noordelijke Omlarfdagen (zie elders in dit nummer), of op omlarfdagen in Lemmer, Enschede en Noord-Limburg. Op deze dagen worden larfjes in teeltdopjes gebracht en vervolgens worden deze dopjes in een starter gehangen. In deze starter worden de dopjes aangezet en thuis op de stal lopen de koninginnen dan na het bekende aantal dagen uit. In het seizoen 1987 werd de Noordelijke Omlarfdag door 21 imkers bezocht. In totaal werden er 483 larfjes opgezet, hiervan was 30% 10 dagen later tot koninginnedop uitgebouwd. Bij 15 imkers is het omlarven gelukt. De belangrijkste reden dat de larfjes niet aansloegen was het feit dat de imkers vaak met slechte starters kwamen. In een aantal gevallen bevatte de starter nog een koningin, in de meeste gevallen was de starter te klein. De heer Kakes is van mening dat er meer voorlichting moet komen over het hoe en waarom van de koninginnteelt. Dit zou kunnen door het organiseren van meer omlarfdagen en/of cursussen.

Schiermonnikoog

De volgende vier lezingen betroffen specifieke aspecten van de Carnicateelt op Schiermonnikoog. Allereerst gaf de heer M. Bijnen een samenvatting van de resultaten van een enquête gehouden onder de afnemers van bevruchte Carnica koninginnen in 1988. In totaal zijn er 72 van de 130 formulieren teruggekomen. Uit deze enquête blijkt dat het aantal geslaagde invoeringen in 6-raamkasten de laatste jaren is toegenomen, was dit een aantal jaren geleden nog 50%, nu is dat 70 - 80%. Er zijn nog steeds imkers die de gekochte koningin niet merken en als het eerste broednest pas na 4 weken gevonden wordt dan kun je je afvragen of de 'Carnica' wel een Carnica-koningin is. Uit de enquête komt duidelijk naar vo-

ren dat een goede voorlichting onontbeerlijk is voor het goed aanslaan van de gekochte koninginnen. De koninginnen worden in bijna alle gevallen als teelt-koningin gebruikt. Bevriende imkers worden voorzien van raampjes broed voor het telen van F1 koninginnen. De landbevruchtungsstations in Lemmer, Watering, Werkhoven, Marken en Neeltje Jans worden nog maar weinig gebruikt. De heer Bijnen werd als spreker opgevolgd door de heer B. de Smit. De laatste deed verslag van het seizoen 1988 op Schiermonnikoog. In totaal waren er 120 koninginnen besteld en uit de dertig volken werden de twee beste als teeltvolk gekozen. De volgende factoren speelden een rol bij deze keuze; vleugelindex, ontwikkeling van het volk, trage zwermduft en levensverwachting van de koningin. In totaal werden 220 bevruchtungskastjes gevuld, door de slechte weersomstandigheden werd het streefgetal van 150 jonge moertjes op 8 juli niet gehaald. Een succesvolle nateelt zorgde er uiteindelijk voor dat er 180 koninginnen verkocht konden worden. De dertig aanwezige volken is het maximale aantal dat door de verschillende vrijwilligers behandeld kan worden. Het vullen van de bevruchtungskastjes vergt veel van de volken, toch kon er ondanks de matige zomer op 3 september nog 400 pond honing van prima kwaliteit geslingerd worden.

De heer G. Luttkhuis vertelde over zijn ervaringen in de Carnicawerkgroep Twente. Het is duidelijk dat zijn enthousiasme voor het imkeren en de teelt van koninginnen in het bijzonder aanstekelijk werkt op andere imkers. In de Carnicawerkgroep Twente wordt veel aandacht aan voorlichting besteed, een groep gemotiveerde imkers wisselt op regelmatig gehouden bijeenkomsten ervaringen uit. Op teeltcursussen en omlarfdagen wordt vooral praktische kennis uitgewisseld. Dit alles komt het niveau van het imkerambacht ten goede. Hij is van mening dat de koninginnteelt imkers dicht bij elkaar brengt en daardoor de resultaten verbetert. Hij is dan ook voor het instellen van een landelijke werkgroep die de coördinatie van de voorlichting op zich neemt. Regionale werkgroepen moeten zorgen voor het uitwisselen van praktische kennis. Dit alles zou door deskundigen met een meer theoretische achtergrond ondersteund moeten worden.

De belangstelling voor de teelt van Carnica koninginnen is teruggelopen sinds Schiermonnikoog gesloten werd als bevruchtungsstation, tegenwoordig is het alleen nog een teeltstation in verband met gevaar voor besmetting met de varroamijt. De heer Luttkhuis vroeg zich af of Schiermonnikoog weer bevruchtungsstation zou kunnen worden?

Krachten bundelen

De laatste spreker van de dag was de heer H.H.W. Velthuis. Hij ging vooral in op de kwaliteiten van het teeltmateriaal van Schiermonnikoog, dat vooral opvalt door zijn zachtaardigheid, een eigenschap die steeds belangrijker zal worden gezien het feit dat

steeds meer imkers stadsimkers zijn. Dit teeltmateriaal moet in stand gehouden worden. De heer Velthuis legde, evenals de voorgaande sprekers, er de nadruk op dat dat alleen kan als de krachten gebundeld worden. Er moeten duidelijk afspraken komen over selectiekenmerken en de technieken van koninginneteelt. In Nederland zijn de omstandigheden ongunstig, anders dan in de ons omringende landen, voor selectie op grote schaal. De oorzaak hiervan ligt enerzijds bij de individualistische Nederlandse imker, anderzijds zouden er ook beleidsmatig meer gezamenlijke initiatieven genomen kunnen worden. De heer Velthuis was echter weinig optimistisch.

Discussie met de sprekers H. Dijkema (tweede van links) en R. Kakes (tweede van rechts) tijdens de pauze.
Foto: M.L. Boerjan

De conclusie van deze koninginneteeltdag is dat de belangstelling voor de teelt stijgende is. Het is een goede zaak dat er steeds meer cursussen gegeven worden, dat komt de kwaliteit van de imkerpraktijk zeker ten goede. Wie geïnteresseerd is in koninginneteelt leze de volgende artikelen:

Mogelijkheden tot veredeling van de honingbij, door C. van Heemert. Maandschrift voor de Bijenteelt (1986), oktober, pag. 295 – 296, november pag. 311 en december pag. 374.

Koninginneteelt in de Kring Groningen, door G.C. Eizenga Maandschrift voor de Bijenteelt (1986), december pag. 364 – 365.

Landbevruchtungsstations in 1989

De enorme belangstelling voor de landbevruchtungsstations in 1988 geeft aan dat deze stations in een behoefte voorzien. Ook voor het komende seizoen kunt u weer uw keus maken.

Voorwaarden 1989

Geponste darreroostertjes voor de vliegopening zijn verplicht. Staangeld f 5, – per volkje (voor het station Werkhoven f 2,50). Voordat u de kastjes instuurt graag contact opnemen met de contactpersoon van het station.

Op het voormalig werkeiland Neeltje Jans staan darrenvolken van de carnicalijn 07. U kunt daar op 2 tijdstippen bevruchtingsvolkjes aanleveren. 1e aanlevering op 10 juni, 2e aanlevering op 1 juli. Er mogen ook koninginnen van een ander ras ter bevruchting aangeboden worden. Graag eerst telefonisch melden bij de heer Schaap. Tel. 01188-3233. Voor 10 mei kunt u hier ook volkjes op 3 ramen bestellen.

Bij de studieclub voor koninginneteelt Wijk bij Duurstede e.o. kunt u terecht met landras-koninginnen tussen 25 mei en 1 juli. Op hun station in Werkhoven staan darrenvolken van het landras. U kunt contact opnemen met de fam. Kroes te Wijk bij Duurstede. Tel. 03435-74493.

Op het bevruchtungsstation Marken staan darrenvolken van de lijn carnica 03. Volkjes kunnen aangeleverd worden vanaf 3 juni tot en met 15 juli, steeds op zaterdag.

Contactadressen: de heer Bakker in Bergen. Tel. 02208-12036 en de heer Visser in Hoorn. Tel. 02290-41081.

In de buurt van Den Haag is ook een carnica station (de betrouwbaarheid van dit station is ongeveer 75%). Contactman is heer de heer Hertsig in Wateringen. Tel. 01742-3384.

Op het station Lemmer staan carnica's van de lijn 03. Contactman is de heer R. Kakes. Tel. 05146-2066.

Verslag van de 'Arbeitstagung' over Kunstmatige Inseminatie van bijenkoninginnen, gehouden 5 november 1988 te Kirchhain

H. Dijkema

Na een gezellige autorit samen met de heer Muntjerw troffen we 's avonds in ons hotel dr. J.P. van Praagh. De volgende morgen kon voorzitter Tiesler ongeveer 65 'Zuchtoblete' en belangstellenden welkom heten. Hij noemde als mogelijkheden voor K.I.:

- Lijnenteelt
- Combinatieteelt

- Levering koninginnen aan proefstanden
- Gesloten bijenpopulaties instandhouden met weinig inteelt, bijvoorbeeld door de sperma mengtechniek.

Na hem benadrukte dr. Maul, leider van het instituut, dat bij gebruik van te weinig darrellijnen er bij K.I. gauw sprake zal zijn van te grote inteelt. Hij drong aan op coöperatief werken.

Voor de erkenning als K.I. station is voorwaarde dat alleen darren uit gekeurde volken worden gebruikt, ook als de te gebruiken darren worden meegezonden met te insemineren moeren! Iemand die andere darren gebruikt kan zijn erkenning verliezen; duidelijk wordt gekozen voor alleen Carnicamateriaal. Hierover ontstond (terecht) groot tumult.

Hierna kwam dr. Schley aan het woord met veel uiterst technische verfijningen van het Kirchhainer K.I.-apparaat en nieuwe haakjes waaronder één met een gat om de angel van de moer te pakken; veel was al bekend uit publicaties in de ADIZ. In de discussie erna kreeg ik gelegenheid een aantal dia's van mijn K.I.-apparaat te tonen; dit apparaat heeft:

- een horizontale verschuifmogelijkheid voor de spuit (sinds 1978)
- een draaipunt van de spuit in de vagina van de moer
- hoek- en hoogterstelling met de hand.

Ook was het Deense apparaat met de grote micro-manipulators aanwezig.

Vervolgens kwam Deger aan het woord met een nauwkeurige berekening van de kosten van een (standbevruchte) moer. Wordt voor elke moer het Kirchhainer kastje (KBK) steeds opnieuw met bijen gevuld dan zijn de kosten ca. DM 29, – per moer. Wordt hetzelfde volkje opnieuw gebruikt voor een volgende moer dan moet het volkje minstens twee raatjes met broed hebben; na wegnemen van de moer krijgt het een rijpe dop; op deze manier kost elke moer extra DM 15, –. Dit lukt soms tot 4 series per seizoen. In het instituut worden alleen jonge, gemerkte moeren ingevoerd; deze worden ingevoerd een week na het wegnemen van de vorige. Verder toonde Deger een kooitje voor bijen en moer dat in een broedstoof kon worden gezet (Woyke); eerst zal in Kirchhain worden gemeten of op deze wijze bewaarde moeren wel een goede spermatheca-vulling hebben.

Hierna vertelde mw. Fischer (Kirchhain) over ervaringen met de sperma-mengtechniek. Van een groot aantal darren wordt het sperma in de spuit opgenomen en vervolgens 10-voudig verdund met een Tris-buffer; het geheel wordt goed gemengd en vervolgens gecentrifugeerd om weer een grote spermacentratie te krijgen; daarna wordt direct een serie moeren geïnsemineerd. De moeren gedroegen zich normaal, begonnen even snel (of langzaam) als normaal

geïnsemineerde moeren met eierleggen maar hadden significant minder spermadiertjes in de spermatheca. Duidelijk werd benadrukt het grote belang van een goede hygiëne omdat anders een hele serie moeren besmet kan worden. Het grote voordeel van de sperma-mengtechniek is dat een hele serie moeren van hetzelfde sperma-mengsel wordt geïnsemineerd, dus de variatie in de vaderlijn van die serie wordt veel kleiner. Dit geeft een betere mogelijkheid voor selectie. Ook kan nu een moer met het sperma van zeer veel darren worden geïnsemineerd (van nature maar met ca. 10); hierdoor kan de populatiegrootte op een hoog niveau worden gehouden en daardoor de inteelt klein.

Daarna kwam ikzelf aan het woord om te vertellen over de door Van Praagh en mijzelf ontwikkelde techniek om sperma van veel darren op te nemen, dit als variant op de methode van Kaftanoglu en Peng. In een Eppendorf buisje komt de verdunningsvloeistof tot aan de bovenste rand; nu wordt het uiteinde van de penis van de dar, met sperma en slijm, enkele malen in de vloeistof gedoopt; daarbij laat alleen het sperma los. Zo kan snel van een groot aantal darren (100–200) het sperma worden verzameld en een hele serie moeren geïnsemineerd. In 1987 lukte in een voorlopige proef ongeveer de helft van de inseminaties. In 1988 met Tris-buffer met aminozuren en antibiotica werd van de 30 moeren maar één darrebroedig! Ook bleken deze moeren veel eerder te gaan leggen. In de discussie bleek dat ook in Erlangen (Moritz, mw. Kühnert) men met Tris-buffer moeren kreeg die eerder begonnen met leggen.

Vervolgens vertelde Maul over ervaringen met het overwinteren van kleine volkjes. Volken met oudere moeren worden vroeg en rijkelijk afgevoerd; daarna eind september/begin oktober geheel in afleggers opgedeeld met 4 ramen per aflegger. Elk krijgt een nieuwe moer; ze worden eerst wat uit elkaar gezet om broeden te vermijden met vliegaten in verschillende richtingen, en pas bij lagere temperaturen tot een blok samengevoegd, eventueel krijgen ze extra isolatie. Ook kunnen volkjes in Kirchhainer kastjes worden overwinterd, maar dit kan alleen als men de beschikking heeft over een ruimte met temperatuur van 8 °C met verse luchttoevoer (laboratorium).

Verder was er gelegenheid om het lab te bekijken; mw. Fischer, Van Praagh en ik demonstreerden de sperma-mengtechniek; de haakjes van Schley konden worden geprobeerd en mw. Kühnert demonstreerde een snelle inseminatiemethode: alles met moeren van het instituut. Daarom alle lof voor de organisatie door Maul en medewerkers.

Helaas kwam er weinig terecht van een discussie over de mogelijkheden van K.I. en de sperma-mengtechniek. Mijn indruk was dat de aanwezigen interesse hadden voor de techniek 'an sich', voor de 'Anerken-

ning' en met elkaar over die techniek wilden praten. Een aantal van de aanwezigen insemineert elk jaar een tiental moeren, een heel enkele 100 of meer. Hierin zitten ook 'Lohnbesamungen' voor anderen; daarvoor worden Kirchhainer kastjes met volkjes naar de inseminator gebracht, die dan de moeren insemineert.

Al met al een nuttige en interessante dag, waarbij bleek dat de centrale functie van het instituut als enig inseminatiepunt steeds meer wordt overgenomen door de individuele imkers. Daarbij probeert men, samen met Tiesler, de Carnica-standaard vast te houden, ook al hebben meerdere inseminatoren daar grote moeite mee.

DE BUCKFAST BIJ

Buckfast Belangen verenigd

A.H. de Witt

Verslag van de vergadering van de Buckfastbelangengroep 'Buckfast Belangen Verenigd', gehouden op 18 februari 1989 te Eelde-Paterswolde.

Het doel van deze bijeenkomst was:

1. Informatie geven over de inrichting van landbevruchtungsstations (Kakes).
2. Informatie geven over Buckfastbijen en aanverwante zaken (Dijkema).
3. Het starten van een groep 'Regio Noord', die in het noorden des lands allerlei zaken betreffende Buckfastbijen zal regelen.

Ad 1

Er komt steeds meer belangstelling voor darren; hun belang werd vroeger onderschat. Voor geïnteresseerde imkers zijn twee zaken van belang:

- Teeltmoeren, die het larvenmateriaal moeten leveren voor de produktmoeren. Deze dienen betrokken te worden van imkers die betrouwbaar en geselecteerd materiaal kunnen leveren.
- Produktmoeren (zie boven) die op het landbevruchtungsstation bevrucht worden door darren uit geselecteerde lijnen.

Eisen t.a.v. bevruchtungsstations

- Alle darrenvolken dienen zustervolken te zijn, afkomstig uit één lijn, om genetisch zo uniform mogelijk materiaal te krijgen.
- Geen vreemde bijenvolken in de wijde omtrek.
- Voortdurende controle van de betrouwbaarheid (d.w.z. het percentage geslaagde paringen).
- Aanwezigheid van een overmaat aan darren met de gewenste eigenschappen (uiterlijk in april, maar liefst al in de winter aanwezigheid van darreraat).
- Darren dienen in goede conditie te zijn; van be-

lang hiervoor zijn: goede voeding (stuifmeel!), weersomstandigheden, leeftijd van de dar, goede varroabestrijding.

- Goede administratie, ook van de resultaten van de bevruchte moeren.
- Uitwisseling van ervaringen door de beheerders van de bevruchtungsstations.

In verband met het vele werk dat dit alles voor de beheerders met zich meebrengt, is het niet meer dan billijk dat er een vergoeding gevraagd wordt per te bevruchten moeder.

De bevruchtungskastjes dienen aan de volgende minimumeisen te voldoen:

1. darreroosters in de kastjes
2. witgeverfde en goed geïsoleerde houten daken op de kastjes, aangezien anders de kans bestaat dat het volkje het kastje bij warm weer verlaat, met als gevolg het verlies van een moeder.

Plaatsing

- Dit dient te gebeuren op de grond en niet op een verhoging i.v.m. betere resultaten.
- Om vervliegen van de moeren te voorkomen moeten ze lukraak verspreid op het terrein staan.
- De darrevolken moeten op een andere plaats staan dan de bevruchtungskastjes, aangezien grote volken een aanzuigende werking hebben op jonge moeren.

Tijdens de hieropvolgende discussie kwamen de volgende punten aan de orde:

- mogelijkheid voor inrichting van een bevruchtungsstation op de Veluwe (straal 7 km). Verscheidene imkers zegden darrevolken toe (het best zijn F1-volken: standbevruchte Buckfastmoeren leveren raszuivere darren).
- De ervaring leert dat binnen enkele jaren een bevruchtungsstation goed georganiseerd kan zijn.
- De behoefte werd gevoeld aan een regionale teeltspecialist i.v.m. voorlichting en begeleiding.
- Starten teeltgroep: koop gezamenlijk enkele raszuiver bevruchte moeren (K.I.) van één lijn en één serie en houd deze op één stand. Selecteer hiervan de beste en teel daarvan na. Breng deze moeren onder in afleggers en maak deze in bijvoorbeeld augustus gelijk van sterkte. Selectiecriteria daarna zijn uitwintering en resultaten van de voorjaarsdracht.
- Behoeftte werd gevoeld aan voorlichting over de methode van imkeren met Buckfastvolken en over de Dadantkasten. Hierover is een informatieboekje in de maak.

Ad 3

Van der Velde zette kort uiteen wat het doel is van het vormen van een Regio Noord van de 'Buckfast Belangen Verenigd' nl. het starten van een groep van imkers die met Buckfastbijen werken en die allerlei zaken betreffende deze bijen zullen behartigen in de

noordelijke provinciën. Hiervoor heeft zich direct een aantal enthousiaste mensen gemeld, die nu samen zullen overleggen over alles wat er te doen staat. Tevens memoreerde Van der Velde aan de te organiseren reis naar Broeder Adam. (zie Imkersagenda).

Tenslotte

- Informatie over de plannen voor het bevruchtungsstation op de Veluwe is te krijgen bij: C.van der Wal, Randweg 43, 8071 XK Nunspeet.
- De Kring Groningen geeft een voortreffelijk boekje uit over de teelt van moeren. Verkrijgbaar bij G.van der Velde, Celebesstraat 36, 9715 JH Groningen. Tel. 050-713305.

De Nederlandse Bij

De oprichting van de Twentse imkersclub 'Het landras'

Op 27 februari j.l. is de Twentse imkersclub 'Het landras' opgericht. Eén van de belangrijkste doelstellingen van deze imkersclub is het telen van een stam bijenvolken, die aan de in Twente heersende weersinvloeden en drachtomstandigheden zijn aangepast. Daarnaast wordt zachtaardigheid als belangrijke eigenschap beschouwd. Het opzetten van zo'n stam bijenvolken is mogelijk door uit duizenden Twentse bijenvolken, van het landras, de beste te selecteren en hiermee verder te telen. Het is de bedoeling dat uit nateelt van deze geselecteerde bijenvolken koninginnen beschikbaar komen voor de Twentse imkers. Reeds een aantal jaren wisselen betreffende imkers tijdens bijeenkomsten hun praktijkervaringen uit. Zo worden er proeven gedaan op het gebied van koninginneteelt, nectardracht en bijenziektebestrijding. Vorig jaar is reeds ervaring opgedaan met het kweken van jonge koninginnen via de omlarfmethode. Deze en ook andere koninginnen zijn bevrucht op een bevruchtungsstation in Notter. In het komende seizoen zal een nog meer geïsoleerd station op de Sprengenberg worden ingericht. Dit station wordt opengesteld voor alle Twentse imkers.

Reglement voor het landbevruchtungsstation

Plaats: halverwege Nijverdal-Holten.

Brengen en halen van de kastjes uitsluitend op vrijdagavond tussen 19.00 en 20.00 uur bij de beheerder van het station: J. Gierveld, Klokkendijk 8b, Notter (bij Rijssen). Tel. 05480-12445.

Het station is open van 26 t/m 30 juni 1989. Het is niet toegestaan het station te betreden. Men mag dus niet zelf de kastjes naar het station brengen of van het station halen. De kastjes kunnen worden gebracht op 26 mei, 2, 9 en 16 juni. Aangeraden wordt de kastjes tenminste 14 dagen te laten staan. De kastjes kunnen worden opgehaald op 9, 16, 23 en 30 juni. De

kastjes moeten in een goede staat verkeren en zijn voorzien van een darrerooster, goede sluiting, voldoende voer, naam en adres eigenaar. Indien een imker meerdere kastjes plaatst dient hij deze te voorzien van een nummer. De kosten per bevruchtungskastje bedragen f 2,50.

Vadervolken: Lijn 01-02 en 04. Deze vadervolken zijn van het landras en geselecteerd uit meer dan 100 bijenvolken. Gekeken is naar o.a. honingopbrengst, zachtaardigheid en Cubitaal Index. Imkers die inlichtingen willen hebben of zich bij de Twentse imkersclub 'het landras' willen aansluiten kunnen contact opnemen met W. Wilmink. Tel. 05410-18728 of B. Velthuis. Tel. 074-667079.

Otto de Kat

Haalt de VBBN het jaar 2000?

VBBN voorzitter Muntjewerf maakt zich, aldus de Volkskrant, zorgen over de varroamijt en de achteruitgang van de dracht. Honderd jaar geleden was er in Nederland nog 800.000 hectare heide; door intensieve bemesting is het grasland puur grasland geworden, zonder paardebloem en klapproos. Het arbeids-terrein van de imkers is enorm ineengeschrumpeld. Alleen in de steden wordt veel gedaan aan groenvoorziening. 'Maar voor de rest kun je haast spreken van een uitstervend beroep. Voor zover daarvan sprake kan zijn bij een professie die grotendeels door amateurs wordt beoefend' zegt onze voorzitter. Bijen zijn uiterst gevoelig voor aantastingen van het milieu, imkers dus ook en dat verklaart de somberheid van Muntjewerf. En hoewel ook de Sprokkelwaarschrijver met hem meevoelt (het krokussen- en paardebloemenweitje vlak bij zijn stal is sinds kort vervangen door een kantoorkolos...), sprokkelt hij toch nog maar al zijn moed bij elkaar. Kop op Piet, kop op imkers! Het kan toch niet zijn dat er in de 21ste eeuw geen bijen meer worden gehouden? Besluiten we in 1997 ons eeuwfeest met een opheffingsvergadering? Zijn er dan alleen nog maar computergestuurde bijen van het soort Apis mellindauer Philips? Nee toch? Nee!

Over geleerde en gewone imkers

Voor al de duitstalige bladen schonken daarbij de laatste maanden veel aandacht aan een van de nieuwste loten aan de bestrijdingsmiddelstam: fluva-

linaat. Aanleiding is vooral een artikel van Dr. N. Koeniger en Dr. S. Fuchs (beiden werkzaam aan het Bijenteeltinstituut in Oberursel) in het wetenschappelijke tijdschrift *Apidologie* (1988/2). Het artikel is overgenomen in *ADIZ* (1988/11). Der *Imkerfreund* (1988/11) en de *NWDIZ* (1989/1) gaan er, vooral bij monde van Prof. Dr. F. Ruttner, uitvoerig op in. Het gaat allemaal over een pyrethroïde dat door middel van plastic stripjes wordt toegediend. (zie voor afbeelding *Maandschrift* (1987) 89(10): 263. Het wordt onder meer onder de naam Apistan in de handel gebracht. Het is een vaste stof die niet, zoals de meeste andere middelen, verdampt. De bijen nemen het spul door lichamelijk contact met het stripje met zich mee en geven het, ook weer door aanraking, door aan de andere bijen. de actieve stof komt terecht in het bloed van de bij en wanneer de mijt dit bloed opneemt wordt zij gedood. Een groot voordeel van deze methode is de langdurige werking. Omdat de stripjes enkele weken in het volk blijven hangen krijgen steeds minder mijten kans zich in het gesloten broed voort te planten. Uit Koenigers proeven bleek dat gemiddeld maar liefst 98,9% van de mijten gedood werd. Volgens Ruttner is het niet ondenkbaar dat het in de toekomst mogelijk zal zijn de volken 'naar maat', bijvoorbeeld om het jaar, te behandelen, als tenminste tegelijkertijd de juiste bedrijfstechnische maatregelen worden genomen. De toepassing is uiterst simpel en kost weinig tijd. De stof is niet gevaarlijk voor de imker en er is nauwelijks kans op residuvorming of resistentie. Van deze stof wordt maar heel weinig gebruikt. In de Verenigde Staten en Israël is het momenteel bijna het enige middel dat gebruikt wordt. In West-Europa is het in Spanje en België toegelaten. 'Slimme' imkers zijn al sinds enige tijd op hun manier aan het experimenteren met fluvalinaat (o.a. in de vorm van het zogenoemde Klartan, een gewasbeschermingsmiddel). Ruttner waarschuwt voor dit (goedkopere) middel. Niet alleen dat het resultaat ervan minder is, ook het gevaar voor residuvorming en resistentie is vele malen groter. Maar over dat Apistanstripje is Ruttner zeer enthousiast. Mits, nogmaals gezegd, het gebruikt wordt in combinatie met een goede biotechnische bestrijdingsmethode. Maar imkers zouden geen imkers zijn als ze het met elkaar eens waren. Dr. G. Liebig (Bijeninstituut Hohenheim) zet nogal wat vraagtekens bij het toepassen van Apistan (*ADIZ* 1988/11). Hoe onschadelijk is het voor de mens? (Je moet handschoenen dragen, staat er op de bijsluiting). Hoeveel van het middel wordt er werkelijk in het volk verdeeld? Hoeveel is er na een maand nog van over in de stripjes (twee stripjes bevatten samen 1838 mg fluvalinaat o.d.k.)? Hoeveel ervan komt in de was terecht? En wat vinden we er na een aantal jaren van terug in honing en was? Het is niet ondenkbaar, zegt Liebig, dat een groot deel van de toegediende stof 'onproductief' verbruikt wordt en dus achter kan blijven in was en honing. Bij Folbex en Amitraz is dat heel duidelijk aangetoond. Liebig heeft dan ook meer vertrouwen in

systemische middelen die je toedient door de bijen er heel gericht mee te besprenkelen. Het mag dan wat meer werk met zich mee brengen, je gebruikt in ieder geval minder gif, aldus Liebig. 'Fluvalinaat: duivelstuig en wondermiddel' noemt Liebig zijn artikel. De *ADIZ* drukte het in hetzelfde nummer af, waarin ook Koenigers zo door Ruttner bejubelde publicatie opgenomen was. Wat maken de geleerden het ons gewone imkers toch moeilijk. Net als de ene deskundige je ervan overtuigd heeft hoe het moet, zet de andere je weer op het verkeerde been. Een ding staat vast: voorlopig zal de varroamijt niet alleen veel bijenbloed tot zich blijven nemen, maar ook vele duizenden kilo's bijenbladpapier verslinden. Het is maar goed dat imkers een optimistische aard hebben. Moed houden dus, het komt heus allemaal wel goed.

Wegwijzer in drachtplantenland

Commissie Drachtplanten, Frans Janssen

Op de Algemene Vergadering van 11 maart jl. heeft de commissie Drachtplanten een informatiemap gepresenteerd, die de naam draagt 'Wegwijzer in Drachtplantenland'. De bedoeling van deze map moge duidelijk zijn: een hulp bij het zoeken naar mogelijkheden om onze zorgelijke bijenweide te verbeteren. Was vroeger de wilde flora de eerste en voornaamste drachtbron voor onze honingbijen, het is spijtig te moeten constateren, dat het hiermee droevig is gesteld. Erger nog, als organisatie hebben we nauwelijks mogelijkheden hierin verbetering te brengen! Geheel anders is de situatie ten aanzien van het openbaar groen. Hier liggen wel degelijk mogelijkheden en heel wat zijn er in het recente verleden benut. Willen we er echter van verzekerd zijn, dat onze bijen in alle delen van ons overbevolkte en sterk vervuilde

De heer F. Janssen biedt het eerste exemplaar van de Wegwijzer aan de heer A. Neve aan.

landje hun kost hunnen ophalen, dan moet er nog heel wat gebeuren! Voor zover nog niet ontvangen kan elke subvereniging via het hoofdbesturslid een exemplaar van genoemde 'wegwijzer' in bezit krijgen. De eerst aangewezenen binnen de vereniging zijn natuurlijk de contactpersonen drachtplanten, waarvan er onlangs op onze oproep zo'n zeventig reageerden. Dat moeten er dus nog honderd meer worden, willen we de situatie hebben zoals bij onze oosterburen: iedere imkersvereniging heeft daar zijn eigen 'Trachtplanzensachverständiger'. Nu hoeft die deskundigheid niet op het niveau van een afgestudeerd botanicus te liggen. Iedere man of vrouw met een open oog voor al wat bloeit en onze immen boeit kan contactpersoon zijn. Belangrijker is, dat men contacten kan leggen met lokale overheden, raadscommissies Openbaar Groen, Staatsbosbeheer, afdelingen van het IVN, enfin, u kunt het allemaal opzoeken in de infomap. Eén hoofdstuk ontbreekt nog, namelijk 'Ervaringen'. Welnu, graag zouden wij van u reacties ontvangen van hetgeen u al bereikt hebt op het gebied van drachtverbetering. Wij willen de map hier mee aanvullen, maar ook met uw op- of aanmerkingen over de inhoud, waarvoor we uiteraard volledig open staan. Zo blijft het geheel up-to-date. Dank nog aan de Drachtplantencommissies van de zusterbonden LLTB en NCB, die ons collegiaal toestemming hebben gegeven om van hun ervaringen en informatie gebruik te maken.

Adopteer een boom Frans Janssen

Met deze slogan begint de folder, uitgebracht door de Stichting Landschapsbeheer in Drente. In drie jaar tijd is genoemde Stichting er in geslaagd het noodzakelijk onderhoud uit te voeren aan een groot deel van de ruim 6.000 waardevolle bomen en boomgroepen in Drente. Een onlangs opgerichte 'Bomenwacht' zal zich bezig houden met het vervolg onderhoud. Ons bomenbestand is een kostbaar natuurhistorisch erfgoed, waaraan vooral de provincie Drente zo rijk is. Evenals ons culturele erfgoed dient dit bomenbestand bewaard en onderhouden te worden. Een eenmalige subsidie van f 2.500.000, – van de overheid is de start geweest. Maar nu verder! De meeste eigenaren van waardevolle bomen zien het belang in van regelmatig beheer, maar om zelf onderhoud te plegen ontbreekt vaak de deskundigheid. Om het werk uit te besteden ontbreken de financiën. De Stichting Landschapsbeheer Drente wil hierbij helpen. Opgericht werd de 'Bomenwacht'. Om wat voor bomen gaat het? In principe om alle soorten die op één of andere manier karakteristiek zijn voor het landschap, bijvoorbeeld door een hoge 'visuele' waarde. Voor de bijenhouderij die vanouds veel beoefenaren telt in Drente, zijn uiteraard wilgen, esdoorns, acacia's en linden favoriet. Welnu, al deze boomsoorten kunnen

onder de Bomenwacht vallen. Ook hoogstamvruchtbomen en zelfs houtwallen, die vaak zo veel bijenvriendelijke struiken bevatten, komen in aanmerking.

Hoe functioneert nu zo'n bomenwacht?

De eigenaar van een waardevolle boom, bijvoorbeeld een leilinde of een reusachtige koningslinde kan zich aanmelden voor een abonnement bij de Bomenwacht. Voor 1–10 bomen is de jaarlijkse contributie f 25, –. Voor meer dan 100 bomen f 500, – per jaar. Voor dit abonnementsgeld worden de bomen één keer in de zes jaar grondig gecontroleerd en zonodig onder handen genomen. Voor bijvoorbeeld een knotlinde zal dit vaker moeten om uitscheuren te voorkomen. Zijn bij bomen de kronen verankerd, dan zullen op gezette tijden de ankers moeten worden nagezien. Bij schade door storm of anderszins komt de Bomenwacht langs om de boom te behandelen. Weet u dat het mogelijk is om een boom te adopteren? Hoe? Heel eenvoudig! Voor f 25, – per jaar kunt u donateur worden van de Bomenwacht. Verenigingen, groepen of scholen kunnen zelfs hele boomgroepen adopteren. Eigenlijk zou het jammer zijn als dit soort prachtige initiatieven beperkt zouden blijven tot alleen de provincie Drente. Ons land heeft gelukkig nog veel waardevolle bomen. Iets om zuinig op te zijn! Wilt u meer weten: Stichting Landschapsbeheer Drente, Rodeweg 25, 9404 RM Assen.

Bron: Jaarverslag 1987 van de Stichting Landschapsbeheer Drente.

'Een majestueuze linde in winterrust aan de Drentse Hoofvaart in Smilde'.

Antwoorden van 'Bent u bij?'

1. Fout. Voor het oog van een mens is de kleur van de genoemde bloemen inderdaad geel, maar voor de bijen zijn ze purper van kleur.
2. Goed. Het kristallisatieproces kan reeds in de raat een aanvang nemen.
3. Fout. Het zaad van herik behoudt vele jaren zijn kiemkracht. Als het na grondwerkzaamheden aan de oppervlakte komt, zal het gemakkelijk ontkiemen.
4. Fout. Het suikergehalte van de perennectar is laag. De bijen bevliegen bij voorkeur de paardebloem.
5. Fout. Onze bijen zijn bloemvast. Als ze een bepaald gewas bevliegen, zullen ze dat blijven doen tot het einde van de bloei.

6. 2-3 dagen
7. C knolserderij
8. D witte puntjes op de raten
9. B naast laatste broedraat.

N.B.

'Een koningin heeft twee grootmoeders en één grootvader' was het antwoord op een van de vragen uit Plantings schriftelijke cursus uit 1946 (zie het januari-Groentje). Een lezer vroeg zich af of dat wel klopte. Een moeder paart toch met meerdere darren en de daaruit voortkomende moertje kunnen dus meerdere vaders en grootvaders hebben, dacht hij. Maar zo is het uiteraard niet. Het eitje waaruit later een koningin (of werkbij) geboren wordt, is zich gaan ontwikkelen na samensmelting met één enkele zaadcel, die dus afkomstig is van één bepaalde dar.

De lezer schrijft

Buurcellen

G.H. Vester uit Amersfoort

Mijn commentaar op een artikel van 'De lezer schrijft' van de heer D. Lems en het commentaar daarop van de heer De Kat.

Dhr. De Kat stelde dat aan elke cel 9 andere cellen grenzen. Hij heeft volkomen gelijk, ondanks een door dhr. Lems uitgewerkte tekening en zijn aanhaling uit de 'Dikke van Dale' dat dit 12 cellen betreft en geen 9. Een oppervlak wordt begrensd door de omtrek daarvan en alles wat daaraan grenst is een ander oppervlak. Wordt nu voornoemde omtrek in stukken verdeeld waaraan aparte oppervlakken grenzen, dan worden die omtrekstukken het aantal grenslijnen van oppervlakken waaraan de ingesloten oppervlakte grenst. Naast het begrenzen door middel van grenslijnen bestaat ook nog het begrenzen met vlakken waarmede inhoudsmaten grensvlakken aan elkaar grenzen. Grenzen zijn dus lijnen danwel oppervlakken waaraan respectievelijk een oppervlak danwel een inhoud een gemeenschappelijke tuin- of muurgrens heeft. Uitgaande van een zeskantige werkstercel gelegen aan zes omliggende werkstercellen en aan de bodem grenzende drie werkstercellen brengt het getal op negen en heeft dhr. Planting gelijk. Een drielandpunt (Vaals in Limburg) doet weliswaar drie landen samenkomen, doch ieder land grenst slechts aan twee andere landen, hetgeen niet verandert ook al was het een zeslandpunt, waarbij de overige drie landen niet aan elkaar grenzen maar elkaar slechts raken omdat hier geen grenslijn aanwezig is. Zo ook de ten onrechte door dhr. Lems toegevoegde drie cellen die geen grenslijn noch een grensvlak hebben en dit niet anders dan slechts, niet-zichtbaar achter de

schutting, raakpunten zijn in andermans tuin, ofwel in dit geval buiten de kubieke maat van die werkstercel zijn gelegen. Was hier van een tot darrecel verbouwde werkstercel, met een naar alle zijden gelijke uitbouw, sprake geweest en was deze darrecel als éénling gelegen geweest, omgeven door allemaal werkstercellen, dan had dhr. Lems van mij en ook de 'Dikke van Dale' gelijk gekregen, maar nu niet. Een nuchtere imker, die niet over de schutting kijkt. De wijze waarop dhr. De Kat in zijn commentaar nu op 10 cellen komt gaat hier mank, daar hij ten onrechte de ingesloten cel waarvan werd uitgegaan hier bijtelt, hetgeen neerkomt dat Nederland in Vaals aan drie landen zou grenzen, hetgeen onjuist is.

Opmerking van de redactie

Met deze reactie over elkaar raken en aan elkaar grenzen van oppervlakken en lichamen wil de redactie graag de discussie sluiten.

Koninginneteelt, omlarfdagen, waarom?

J.P.J. Mous uit St. Oedenrode

Als we met imkers spreken over koninginneteelt wordt het al gauw duidelijk dat de meesten er nog niet goed mee overweg kunnen. Dat er nog steeds gedacht wordt: als ik maar een leggende moeder heb en liefst één uit het volk dat de meeste honing leverde, dan zit het wel goed. Deze gedachten zijn onjuist, en wel om de volgende redenen:

- Het volk met de meeste opbrengst is zelden het beste kweekvolk.

– Een moeder uit een redcel is nooit een volwaardige moeder.

Wil men goede moeren kweken dan moet men uitgaan van geselecteerde moeren welke zijn uitgetest. Nu hoeft niet iedereen zich meteen een dure kweekmoeder aan te schaffen, dit is een veel te kostbare zaak. Beter is het dat iemand in de omgeving zich hiervoor inzet en kweekmateriaal voor een redelijke prijs beschikbaar stelt. Hiervan kan men zelf moeren kweken welke men in een klein volkje laat bevruchten. Als deze moeren goed aan de leg zijn (minstens een maand, anders worden ze bijna altijd afgestoken) kan men deze met behulp van een moederkluisje met suikerdeeg of krantenpapier invoeren in een produktievolk (geen werkbijen in het kluisje meegeven). Ook kan het bevruchttingsvolkje in zijn geheel met het produktievolk worden verenigd (krantenmethode). Zorg dat het volk dat de moeder ontvangt ruim van voedsel is voorzien. Om aan goed teeltmateriaal te komen zijn de omlarfdagen zeer geschikt. Hier kan men larven bekomen, meestal tegen een kostprijs van f 1,- per stuk. Ook ontvangt men hier hulp bij het omlarven. Voor diegenen voor wie dit nog te moeilijk is of die maar enkele volken hebben kan men meestal bij de eigenaar van de teeltmoeder ook wel einddags aangenomen larven, rijpe doppen of jonge moeren bekomen. De kosten zullen dan wel wat hoger zijn, de baten wegen hier echter ruimschoots tegen op. Dit alles na goed gemaakte afspraken.

Het bovenstaande geldt voor alle rassen van onze honingbij. Wie meer inlichtingen wil mag mij bellen. Tel. 04138-77219.

Aanbevolen lektuur: Koninginneteelt, door H.H.W. Velthuis en M.J. Duchateau. Koninginneteelt, door dr.ir.O.van Laere en de Imkersencyclopedie.

Nog twee tips: laat de bijen veel bouwen en slinger nooit uit broedkamers.

Bijenteelt op Curaçao

W. van der Cruisen

Naar aanleiding van het artikel over de imkerij op Curaçao van september 1988 zou ik gaarne enkele opmerkingen recht willen zetten. Ik heb namelijk het idee dat Piet Hoetjes zijn aantekeningen kwijt was toen hij dat stukje schreef. Frater Umberto Walters is op Curaçao zeker een autoriteit op het gebied van imkeren en veel imkers hebben dan ook de Frater geraadpleegd voor grote of kleine probleempjes die hij dan door zijn bijna 30-jarige ervaring simpeltjes oplost. Wat Piet Hoetjes verkeerd aangetekend heeft is, dat hier zogenaamd geen grammetje stuifmeel gehaald zou worden, hij schrijft dat erg mooi. Zelfs op Curaçao weten wij dat de bijen stuifmeel nodig hebben en de bijen weten het zelf ook, vandaar dat ze

het in hoofdzaak in de morgenuren dan ook overvloedig halen. Dat is dan ook wel nodig want wij werken hier het hele jaar door met twee broedbakken. In tegenstelling tot de bijen in Nederland, slaan de bijen het stuifmeel hier niet op in aaneengesloten cellen van enkele raten, zodat er geen stuifmeelplanken ontstaan. De bijen verdelen het over bijna alle broedramen en niet aaneengesloten, in het ene raam wat meer dan in het andere en soms ook hier en daar in een enkele cel, soms zelfs boven het koninginrooster in de honingkamer. Het bijenhouden hier is zeker niet alleen een Nederlandse aangelegenheid. Er zijn hier ongeveer 50 imkers waarvan 20 man aangesloten zijn bij een vereniging in oprichting waaronder slechts 5 Nederlanders. Wij wonen hier in een bijenparadijs met 365 haaldagen. Er zijn geen ziekten, geen varroamijten, we hoeven niet in te winteren, niet te voeren, en alleen maar honing te slingeren met voor Nederlandse begrippen hoge opbrengsten per volk. De Nederlandse imkers, die hier op vakantie komen, ontmoeten wij graag om ervaring uit te wisselen of om lezingen te geven. Dit gebeurde vorig jaar door Han Geltink uit Arnhem en deze maand door Wil de Jonge en Marga Eriks uit Den Helder met een diavertoning. Dit zijn voor ons interessante gebeurtenissen waar echt wel het een en ander van wordt opgestoken. De Nederlandse imkers zijn hier altijd welkom en wij kunnen voor hun altijd de kasten openmaken om eens te laten zien hoe het er hier uitziet. Er worden hier geen cursussen gegeven en wij zijn in hoofdzaak op de praktijk aangewezen, wat zijn voor- en nadelen heeft. Momenteel wordt er door Han Geltink wel geijverd om hier beginners- of gevorderdencursussen te gaan geven door Nederlandse deskundigen.

Bestuiving van kastomaten ofwel de Tuinbouwbio-industrie

R. de Ruiter, Kampen

In het Groentje van februari 1989 staat een nogal opgetogen artikel van de heer C. Smeekens (CAT Barendrecht CAD) over de bij als 'trilarbeider' in de kastomatenenteelt. Ik vraag mij af of het optimisme van de heer Smeekens wel zo terecht is! Hij schrijft, en ik citeer 'Als deze ontwikkeling zich voortzet, kan dit in de toekomst van grote betekenis worden voor de bijenteelt'. Dat de heer Smeekens daarmee niet bedoelt dat de bijen er eventueel een drachtgebied zullen 'bij'krijgen, blijkt uit zijn constatering dat tomatenbloemen geen of zeer weinig nectar leveren en slechts een geringe hoeveelheid stuifmeel! Dus geen uitbreiding van het drachtgebied, dat buiten de kassen door o.a. allerlei vormen van intensieve land- en tuinbouwmethoden (kunstmest, bestrijdingsmiddelen) zo drastisch is teruggelopen! Misschien dan een gunsti-

ge (voorjaars)-ontwikkeling van het bijenvolk dat in een tomatenkas is geplaatst? Mis... De heer Smeekens constateert en ik citeer wederom 'na ongeveer 6 à 8 weken is de omvang van de bijenvolken verminderd van gemiddeld 8 ramen naar 3 à 4 ramen met bijen'. In de afgelopen 10 jaar heb ik af en toe de hoop gekoesterd dat zich in de land- en tuinbouw hier en daar een mentaliteit aan het ontwikkelen was, waarbij met meer ecologische en alternatieve facetten rekening zou worden gehouden! Het artikel van de heer Smeekens, maar zeker ook allerlei onderzoeken die kennelijk op de Ambrosiushoeve plaatsvinden, laten echter zien dat de koele, berekende, rationele elementen (de Joris-Schouten-mentaliteit) in de land- en tuinbouwvoorlichting nog steeds de dienst uitmaken! Als amateur-imker stel ik het welzijn van de bijen voorop. Dat er via de boomgaarden, het koolzaad, de veldbonen etc. in gunstige 'weer-jaren' nog weleens een aantal 'extra' potjes honing overschiet is inderdaad mooi meegenomen en ter dekking van de kosten welkom, maar is voor mij geen absoluut doel op zichzelf. De activiteiten van de Ambrosiushoeve kunnen zich mijns inziens het beste richten op het bestrijden van bij-en-ziekten. Aan onderzoeken en experimenten die de overschotten in de land- en tuinbouw nog groter maken heeft niemand behoefte.

Reactie van de heer C. Smeekens

Bio-industrie met bijen is niet mogelijk. Ondanks jarenlang onderzoek is het niet gelukt een compleet vervangingsmiddel voor stuifmeel te maken. De bijen zijn voor hun eiwitvoeding afhankelijk van natuurlijk stuifmeel. In de glastuinbouw is momenteel veel belangstelling om insecten te gebruiken voor een betere bestuiving van diverse gewassen. Niet alleen bijen maar ook hommels staan hiervoor sterk in de belangstelling. In het bijzonder bij de teelt van tomaten zoekt men naar vervanging van het handmatige trillen. Dit is een uiterst eentonig werk wat bijna dagelijks uitgevoerd moet worden. Met insecten gebeurt dit op een meer natuurlijke wijze. De bijenvolken gaan in omvang achteruit door de bestuivingsarbeid bij de tomaten onder glas. Door onderzoek en voorlichting kunnen de leefomstandigheden van bijen in kassen verbeterd worden. Omdat er in Nederland een grote oppervlakte tomaat onder glas wordt geteeld kan er een grote vraag naar bijenvolken voor bestuiving ontstaan. Dit is niet interessant voor de amateur imker maar wel voor een aantal bijenhouders die zich hierop willen specialiseren.

Bronzen penning

L. Hester, Zuidwolde

Bronzen penning

Onlangs kwam ik in het bezit van een bronzen penning waarvan de afbeelding betrekking heeft op onze bijen.

Het betreft een gedenkpenning, met een middellijn van 6,5 cm, van de 'Maatschappij voor den werkenden stand' en te oordelen naar het wapenschild, gevestigd te Amsterdam. 'Eert verdienste', dus duidelijk bedoeld om een persoon te eren, in dit geval de heer Frans Cats met zijn 12½-jarig dienst-jubiläum bij Joh. H. Meeuwig.

De andere zijde van de penning vermeldt: 'Arbeid en vlyt vullen de raat'. De afbeelding laat duidelijk raat, bloemen en een zetal bijen zien. Het bevestigt wederom symbolisch de waarden vlijt en spaarzaamheid.

Tips van het Consulentenschap

Mei 1989

Laat voldoende kunstraat uitbouwen

Een stelregel is dat uitgebouwde raat niet langer dan 3 jaar gebruikt moet worden. Ziekten krijgen eerder een kans, wanneer er veel oude raat in een volk aanwezig is. Oude raat is door de aanwezigheid van pophuidjes moeilijk te ontsmetten. Bijen bouwen

kunstraat snel uit, wanneer het dicht tegen het broednest aangehangen wordt. Hang geen kunstraat midden in het broednest. Dit geeft een te sterke verstoring van de warmtehuishouding. Voor het uitbouwen van kunstraat is dracht nodig. Door regelmatig ramen uit te laten bouwen wordt de haaldrift geprikkeld. Na 1 augustus geen kunstraat meer geven, omdat deze vaak vernield wordt en de bijen nu alle energie moeten stoppen in de opbouw van de wintergeneratie. Uit het bovenstaande blijkt dat elke kans om kunstraat te laten uitbouwen aangegrepen moet worden. Gezien de beperkingen is het moeilijk om ramen niet langer dan 3 jaar te gebruiken. Toch is het zinvol om, gezien de preventieve ziektebestrijding en het bevorderen van de haaldrift, aan dit punt voldoende aandacht te besteden.

Honingoogst en voedseltekort

Het afnemen van de honing is een stimulans voor de bijen om weer opnieuw te beginnen. Ook het nemen van kleine hoeveelheden is zinvol. Een ander voordeel van het regelmatig afnemen van honing is dat de bijen eventuele zwermplannen nog wat uitstellen. Kijk het volk goed na, wanneer u honing afneemt. Breng uitlopend broed in de honingkamer. Vul de broedkamer aan met kunstraat of uitgebouwde raat. Tweederde van een honingraat moet verzegeld zijn, voordat deze geslingerd kan worden. Zorg ervoor dat de bijen na het afnemen van de honing toch nog over voldoende voer beschikken. Wanneer de bijen ver van huis staan, komt het nog teveel voor dat bijenvolken, ondanks de aanwezigheid van dracht, door het slechte weer verhongerden. Bijenvolken verbruiken in het seizoen veel voer. Bij minder zekere drachten, zoals veldbonen en distel, is het zaak hier goed op te letten.

Elke imker zijn bedrijfsmethode

De bedrijfsmethode die een imker volgt, is afhankelijk van de situatie waarin hij of zij imkert. Toch zijn er een aantal zaken die voor elke imker gelijk zijn.

- Vermijd zoveel mogelijk grote ingrepen tijdens drachten. Dit gaat ten koste van de opbrengsten.
- Wilt u een dracht optimaal benutten, houd er dan rekening mee dat het drie weken duurt voor een bij geboren wordt, en nog eens drie weken voordat het een vlieg bij is. Op het tijdstip dat een dracht begint, moet een volk over veel vliegbijen beschikken.
- Probeer de harmonie in een bijenvolk zo weinig mogelijk te verstoren. De taken in een bijenvolk zijn sterk verbonden met de leeftijd van de bijen.
- Maak kunstzwermen zo, dat ze niet alleen uit vliegbijen bestaan. Breng kunstzwermen weg, zodat de vliegbijen niet naar de oude kast terug kunnen vliegen.
- Maak voldoende broedafleggers, wanneer u voor de bestuiving van tomaat of andere gewassen onder glas het komende voorjaar bijen nodig hebt.
- Tijdens de voorjaarsperiode geen chemische mid-

delen gebruiken voor varroabestrijding i.v.m. residuen. Alleen een biologische bestrijding, zoals arrestaammethode en vangraat methode, komen in aanmerking.

- Houd de stuifmeelvoorraad (er moet een rand stuifmeel rond het broednest zitten) en de voersituatie (minimaal 2 ramen voer) scherp in de gaten en grijp zo snel mogelijk in om er voor te zorgen dat de volkssterkte op peil blijft.

Bestuiving en gewasbescherming

Voor de bestrijding van bladrollers en wintervlinder is dit jaar voor telers van appel en peer het middel Insegar vrijgegeven. Dit middel mocht vorig jaar alleen op bedrijven die een geïntegreerde bestrijding toepasten, gebruik worden. Bij de geïntegreerde bestrijding maakt men gebruik van natuurlijke vijanden en van middelen die selectief werken. De werkzame stof van Insegar, fenoxycarb, remt de ontwikkeling van bepaalde stadia van de genoemde insecten. Mede naar aanleiding van onderzoek op de Ambrosiushoeve is gebleken dat deze stof ook invloed heeft op bijenbroed. Kenmerken zijn: dode en misvormde poppen en oogstreepjes. Oogstreepjes ontstaan wanneer de facetogen zich niet volledig ontwikkelen. Het niet-ontwikkelde deel van het facetooog vormt een witte rand langs het oog. Volgens het wetenschappelijk gebruiksvorschrift mag Insegar alleen ná de bloei bij peren en vóór de bloei van appels worden gespoten. Bij (verboden) gebruik tijdens de bloei bestaat gevaar voor broedschade. Daar Insegar een bijzonder schadebeeld heeft, zult u, wanneer uw bijen ermee in aanraking zijn geweest de schade 10 – 20 dagen later zien dan bij spuitschade.

De vangraatmethode

Via de vangraatmethode is het mogelijk om een behoorlijk aantal mijten uit een volk te verwijderen. Dat wil niet zeggen dat het een methode is die op zichzelf effectief genoeg is om de varroamijt de baas te blijven. Een voordeel is wel dat de grootte van de mijtenpopulatie in een volk wordt verkleind, voordat de wintergeneratie opgebouwd wordt. De methode is minder arbeidsintensief dan de arrestaammethode en men kan toch jonge moeren kweken in de hoofdvolk. Een week nadat een kunstzwerm is gemaakt, wordt een lege, uitgebouwde raat midden in het broednest van de kunstzwerm gehangen. Op de dag dat de doppen in het hoofdvolk worden gebroken, wordt dit raam met open broed uit de kunstzwerm in het hoofdvolk gehangen. Op dezelfde plaats wordt dan weer een uitgebouwde raat in de veger gehangen. Zeventien dagen na het maken van de veger (4 dagen blijft het 2e vangraam in de veger) gaat dit tweede vangraam uit de kunstzwerm naar het hoofdvolk. Beide ramen worden 26 dagen na het maken van de kunstzwerm uit het hoofdvolk verwijderd. Het broed is dan op beide raten gesloten en nog niet aan uitlopen toe.

75-jarig bestaan afdeling Emmen

Ons 75-jarig bestaan werd gevierd op 12 november j.l. Hiervoor was een receptie georganiseerd in een sfeervolle zaal van hotel Wielens in Noord Sleen. Bijna alle zusterorganisaties waren vertegenwoordigd. De voorzitter Eb Meijberg opende de bijeenkomst en heette alle aanwezigen welkom, in het bijzonder de eregasten, zoals wethouder Harmsen en de heer Hans Engels. Helaas kon de erevoorzitter, de heer Kessens, op dit feest niet aanwezig zijn, wat door hem en ook door veel gasten als een gemis werd beschouwd. Na de opening was het woord aan de wethouder, die inmiddels met onze vereniging een speciale relatie heeft, wat in zijn toespraak duidelijk naar voren kwam. De heer Harmsen bood een envelop met inhoud aan en kreeg op zijn beurt van de voorzitter een symbolische lindeboom met het verzoek om deze in de nabije toekomst met (voor de gemeente) enige onmogelijke aantallen te vermenigvuldigen. De wethouder doet zijn best!!! Een fles mede was hier wel op zijn plaats.

Hierna kwam de heer F.E. Hoogendoorn aan het woord. Hij had een indrukwekkende hoeveelheid historische feiten uit 75 jaargangen Groentje verzameld en het was ook voor niet-imkers een plezier om hier naar te luisteren. Hij memoreerde een aantal voorzitters van afdeling Emmen, o.a. Ben Kessens, die van 1950 – 1985 voorzitter was. Dank aan de vorige spreker van de voorzitter die op zijn beurt ook een historisch overzicht had voorbereid. In zowel het overzicht van de heer Hoogendoorn als dat van de voorzitter kwam het ontstaan en opbloeien van onze subvereniging op interessante wijze tot uiting, maar beiden toonden ook aan dat zo'n ontwikkeling niet los staat van die van de bijenteelt in het algemeen. Enerzijds zijn we nu een stuk beter af dan 75 jaar geleden, van de andere kant is er veel wat nu zorgen baart, zoals de toename van de vervuiling van het milieu, de varroamijt die veel imkers doet besluiten om geen bijen meer te houden en de achteruitgang van de drachtplantenweide.

Hierna kwam een van de hoogtepunten van de middag: de huldiging van Hans Engels: omdat hij al 64 jaar lid is en 26 april 1989 100 jaar is geworden, werd hem een mooi gecalligrafeerde oorkonde uitgereikt ter gelegenheid van het ere-lidmaatschap voor ons oudste en trouwste lid. Een fles mede begeleidde het geheel.

Tijdens de pauze werden loten verkocht en was het een plezier om te constateren hoe goed de contacten zijn tussen niet alleen de zusterverenigingen, maar ook tussen de partners van de imkers en medewerkers van de gemeente waaronder Jannie Bakker van natuureducatie, onderling. Na de pauze hield de heer G. Mostert een dia-lezing over 'Mythen en sagen rond bomen en planten' die bij alle gasten zeer in de smaak viel. Na de lezing bleef men nog een poos gezellig napraten en menig glas werd geheven op de jubilerende vereniging. De toekomst werd allengs zonniger! Met veel voldoening kijken we terug op twee feestdagen die beide als zeer geslaagd mogen worden beschouwd:

– de milieumarkt vanwege de bezoekers die hierdoor stellig meer zicht kregen op de bijenteelt en ook om de uitstekende samenwerking met de andere standhouders;

Hans Engels wordt gefeliciteerd met zijn honderdste verjaardag

Twee gouden verenigings- spelden en een gouden erespeld

mw. G. Oudhof, Hierden

Op dinsdag 22 november j.l. werden 3 leden van de subvereniging Harderwijk-Hierden onderscheiden. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in de School met de Bijbel te Hierden, waar de vereniging 61 jaar geleden werd opgericht, reikte de heer W. van der Hoeven, lid van het Dagelijks Bestuur, de onderscheidingen uit. De heer G. van de Hul, bekend Veluws imker, ontving de speld ondermeer voor meer dan 40 jaren lidmaatschap. Ook de heer H. van der Kolk is

ruim 40 jaar lid, waarvan 10 jaar als voorzitter van de subvereniging. De heer H. Boonen tot slot kreeg de gouden erespeld omdat hij 30 jaar bestuurslid is. De heer W. van der Hoeven preeste de jubilarissen voor de inzet en toewijding voor de imkerij. 'Bijen houden is een onmisbare bijdrage aan de instandhouding van ons milieu'. De heer R. van Leeuwen, die 2 jaar geleden de voorzittershamer overnam van H. van der Kolk, zei diep onder de indruk te zijn van meer dan een eeuw imkerservaring en overhandigde, namens het bestuur, bloemen aan de echtgenoten. 'Zeg het met bloemen'. 'Wat wij als bestuur willen zeggen is: bedankt voor alle tijd die u uw echtgenoten hebt willen gunnen voor hun passie' de imkerij. Weinig mannen kunnen met zoveel vrouwvolk omgaan zonder jaloezie echtgenoten'.

Op de foto van links naar rechts: W. van der Hoeven, G. van de Hul, H. van der Kolk en H. Boonen.
Foto: Merjenburgh.

Imkersvereniging 'St. Imelda' te Raalte viert 60-jarig bestaan

T. de Witte

Op vrijdagavond 16 december j.l., vierde de imkersvereniging 'St. Imelda' uit Raalte haar 60-jarig bestaan. De meeste leden met hun echtgenotes waren hierbij aanwezig. De feestcommissie had een goed verzorgde avond georganiseerd met koud buffet en barbecue, waarbij de 'levende' muziek voor een uitstekende sfeer zorgde.

Op deze avond werd ook de heer H. Kruiper bedankt voor de vele jaren van inzet voor de vereniging als bestuurslid waarvan de laatste jaren als secretaris. Hem werd een passend cadeau gegeven en zijn vrouw werd een bloemetje overhandigd. Aan het eind van de avond ontvingen de leden een raampjeslichter met ingebrande inscriptie ter herinnering aan het 60-jarig bestaan.

In de afgelopen zomer was, in het kader van het jubileum, een bezoek gebracht aan de Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek en het bijenteeltmuseum te Odijk. Ook waren er diverse aanvragen van basisscholen in de gehele gemeente om een en ander te komen vertellen over het leven van de bij en het belang voor het milieu, welke aanvragen zoveel mogelijk werden gehonoreerd. Op naar de 75 jaar!

Hoogeveense imkers maken afspraken met de Gemeente

P.C. van Dijk

Het bewust omgaan met bestrijdingsmiddelen door de Gemeentelijke Plantsoenendienst in Hoogeveen heeft er toe geleid dat de laatste jaren nog slechts groeistoffen worden gebruikt. Zoals bekend zijn deze stoffen op zichzelf niet direct dodelijk voor bijen. Door de geur van deze groeistoffen echter worden de vliegbijen op de vliegplank doodgestoken. Om te voorkomen dat de bijen in contact komen met deze geuren zal de Gemeentelijke Plantsoenendienst de dag voorafgaande aan de bespuiting de imkers informeren. Ons inziens werkt deze afspraak naar twee zijden positief. Door het sluiten van de kasten gedurende enkele uren wordt voorkomen dat de bijen in aanraking komen met deze chemische middelen. Anderzijds wordt de gebruiker van deze stoffen zich bewust van de negatieve bij-effecten van deze middelen.

Opmerking van de redactie

Het totstandbrengen van een goed contact tussen Plantsoenendienst en imkervereniging verdient zeker navolging. Echter, „Onderzoek heeft niet kunnen bevestigen dat de penetrante geur van deze groeistofherbiciden bijen onherkenbaar maakt voor volksge-noten", zie de Imkersencyclopedie.

Cursussen

De cursus Bijenteelt voor beginners in Ede en Wageningen start in juni.

De cursus bestaat uit 7 theorielessen en 13 praktijklessen, waaronder 2 excursies, elk van 2 uren. De theorielessen worden op maandagavond gegeven in de Agrarische school, Otterloseweg 18a te Ede, de praktijklessen in Wageningen op zaterdagmorgen en een enkele keer op vrijdagavond. Docente: mevr. J.M. van Heest-Verloop. Aanmelding bij de Agrarische school, tel. 08380-10159. Inl.: mevr. van Heest, Op ten Noortlaan 3, 6711 JS Ede, tel. 08380-17865.

imkers agenda

13 mei Leiderdorp en Voorschoten

Geraniummarkt georganiseerd door de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde. Tijdens deze zo bloemrijke en druk bezochte markt kunnen de bezoekers kennismaken met de bijenteelt en de subvereniging Leiden.

20 mei Utrecht

De Kring Groningen organiseert bij voldoende deelname een busreis naar Fort Gagel van de Universiteit van Utrecht. Bezoekt worden de vliegakkers en het laboratorium waar onderzoek gedaan wordt bij angelloze bijen, hommels en honingbijen. Hierna wordt de Zaanunie (bestuiving onder glas) te Enkhuizen bezocht waar tevens geluncht zal worden. Er zal om 06.30 vertrokken worden van het Cultuurcentrum 'De Oosterpoort' te Groningen. De kosten bedragen f 35,- p.p. over te maken op gironummer 16.07.702 t.n.v. penningmeester 'Kring', Kampenslaan 8 te Schildwolde. Inl. bij: Ger Postma. Tel. 05982-1455.

26 mei Leiderdorp

De heer C.E. Jansen uit Aerdenhout zal deze avond spreken over bijenhouden in Zwitserland. Hij zal o.m. spreken over het gedrag van bijen in hooggelegen gebieden, waar slechts korte drachtperiodes zijn. In Wijkcentrum 'Zijkwartier', van der Marckstraat 19 te Leiderdorp. Inl. bij: mw. E. v.d. Pavert. Tel. 071-220378.

27 mei Middenbeemster

Bijenmarkt op het Marktplaats te Middenbeemster. De markt duurt van 07.00-12.00 uur. Inl. bij: K.A. Hooghiemstra. Tel. 02993-71062.

3 juni Meppel

Zwerfmarkt op het bijenpark (achter de Algemene Begraafplaats te Meppel). Bezoekende imkers kunnen hun zwermen meenemen. De markt duurt van 08.15-13.30 uur. Inl. bij secr.: L. Hartkamp. Tel. 05221-2420.

3 juni Hilvarenbeek

Open Dag van 10.00-16.00 uur in Arboretum Hilvarenbeek georganiseerd door 'Vrienden van de Ambrosiushoeve'. Behalve de vaste openingstijden van maandag t/m vrijdag, stellen de 'Vrienden', verenigingen en de particulier in de gelegenheid op deze extra zaterdagen de tuin in al zijn voorjaarspracht te bezoeken.

3 juni Wageningen

Examen Praktisch Imker. Oproep zie Groentje april blz. 125.
Nadere inlichtingen te verkrijgen bij het secretariaat VBBN. Tel. 08370-22422.

10 juni Leiden

Milieu-Bijenmarkt rond de Sterrewacht bij het Rapenburg in het centrum van Leiden. De markt duurt van 09.00-16.00 uur.

10 juni Paterswolde

Noordelijke Bijenmarkt in Paterswolde. Inl. bij secr.: J. Kwebeman. Tel. 05907-2836.

10 juni Oosterwolde

Subvereniging Ooststellingwerf organiseert een Bijen- en Milieumarkt bij de Molenhoeve, Banghaer 1 te Oosterwolde. De markt duurt van 08.00-13.00 uur. Inl. bij: K.S. Gerritsen. Tel. 05160-5019.

17 juni IJsselstein

Bijenmarkt achter het winkelcentrum achter Clinckhoff. De markt duurt van 07.00-14.00 uur. Inl. bij: R. Kosterman. Tel. 03408-83406.

24 juni Voorthuizen

Bijenmarkt te Voorthuizen. De markt duurt van 07.00-16.00 uur. Vanwege de goede belangstelling vorig jaar organiseert de vereniging voor de tweede keer een regionale honing- en waskeuring. Inzendingen voor de keuring van honing en was kunnen 's morgens tot 11.00 uur ingeleverd worden. Naast de handel in bijenvolken (vorig jaar aanvoer van 50 volken) zijn er stands met imkersartikelen, drachtplanten, waskaarsen en bijenprodukten. Inl. bij: C. de Vries. Tel. 03420-90412.

1 juli Hilvarenbeek

zie datum 3 juni Hilvarenbeek.

8 juli Uddel

Bijenmarkt.

15 juli Ommen

Bijenmarkt op de varkensmarkt in Ommen (naast de weg Zwolle-Hardenberg). De markt duurt van 09.00-12.00 uur. U kunt er tevens genieten van oude ambachten. Inl. bij: G.J. Spijker. Tel. 05291-1898 of B.J. Bremmer. Tel. 05291-2402.

18 juli Veenendaal

De oudste en bekendste bijenmarkt in West Europa. De zwermbijenmarkt wordt gehouden op Sportpark Panhuis te Veenendaal. De markt duurt van 06.00-13.00 uur. Inl. bij: dhr. Korving. Tel. 08385-21613.

2 augustus Epe

Bijen- en Honingmarkt naast het Gemeentehuis te Epe. De markt duurt van 08.00-12.00 uur. De opening

van de markt zal plaatsvinden om 10.00 uur. Er zullen ook drachtplanten te koop zijn. Inl. bij secr.: C.F. Morrel. Tel. 05780-15549.

5 augustus Zuidlaren

Markt van Melk en Honing. De belangrijkste ingrediënten voor deze markt zijn: bijen, geiten, natuur, milieubescherming en honingkeuring. Imkers kunnen op de markt hun gekeurde honing verkopen met een garantiezegel, minumprijs f 6,75. Vele verkoop- en voorlichtingsstands zullen aanwezig zijn betreffende onderwerpen: verven, conserveren, bier, wijn, homeopathie enz. Inl. bij secr.: 05922-2478.

5 augustus Aalten

Honing- en Bijenmarkt van 08.00–12.00 uur op de parkeerplaats bij restaurant 'De Harmonie' (hoek Hofstraat-Herenstraat). Inl. bij secr.: J.G. Stronks. Tel. 05437-73328.

12 augustus Zutphen

De bijenteeltvereniging Zutphen e.o. organiseert op de Schupstool te Zutphen een markt voor honing en milieu, drachtplanten, nieuwe- en gebruikte imkersartikelen. Op de markt wordt voorlichting gegeven over de bijenteelt. I.v.m. de plaatsruimte tijdig inschrijven bij: J. Tempelmans Plat. Tel. 05750-24829.

24 augustus Buckfastleigh, Engeland

De belangenvereniging 'Buckfast Belangen Verenigd' gaat bij voldoende deelname een reis organiseren naar de Buckfast Abbey van Broeder Adam te Buckfastleigh in Engeland. De reis begint op donderdag 24 augustus om 17.00 uur a.s. en eindigt op zondag 27 augustus om 24.00 uur. Start en einde is in Groningen. Er is een aantal opstapplaatsen tussen Groningen en Vlissingen. Inl. of opgave bij: G. v.d. Velde, Celebesstraat 36, 9715 JH Groningen. Tel. 050-713305.

26 augustus Nunspeet

Bijen- en Honingmarkt op het Marktplaats te Nunspeet. De markt duurt van 08.00-12.30 uur. Inl. bij: W. Raayen. Tel. 03412-54122 of T.H.G. Veenstra. Tel. 03412-54037.

14 oktober Wageningen

Open Dag VBBN in het Bijenhuis.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: volledige bijenstal met o.a. 4 Simplexkasten, 4 reservekasten, 40 nieuwe raten/ H- en BK-ramen. Tel. 05970-14270 (Winschoten).

TE KOOP: 2 Feekakasten + toebehoren. Tel. 030-286581 (Bilthoven).

TE KOOP: bijenhoning f 5,- per kg. Tel. 02998-1909 (Middenbeemster).

TE KOOP: Carnicavolkjes op 3 BK ramen. Koninginnen bevrucht in Einwabekastje in eigen station en Lemmer bevrucht. Lijnen 03-07-Peschets. B.J. Bremmer. Tel. 05291-2402 of G.J. Uilders. Tel. 05291-4293. N.O.Z.

TE KOOP: nieuwe 6-raams RVS honingslinger, 5 nieuwe Simplexkasten waarvan 4 goed bevolkt, in de herfst behandeld met Perizin. Vier 6-ramers nieuw. Grote voorraad ramen. Alles in één koop. Tel. 05782-3082 (Heerde).

TE KOOP: 2 Simplexkasten, 1 Spaarkast, 1 Snelgrovebord. Samen f 300,-. Te bereiken ná 19.00 uur. Tel. 02550-22281 (Driehuizen).

TE KOOP: 3-raams RVS slinger f 350,- en twee prima volken in Spaarkasten à f 225,-. Tel. 020-850552 (Amsterdam).

TE KOOP: bijenvolken tegen elk aannemelijk bod. Tel. 01899-15922 (Maassluis).

TE KOOP: 5 bijenvolken in Simplexkasten en 4 enkelwandige Simplex Redceder. Ed Blaauw, Singel 11, Jubbega. Tel. 05165-1742.

TE KOOP: goede bijenvolken op ramen en 4-raams RVS honingslinger. Tel. 05919-12782 (Valthe Dr.).

TE KOOP: honing in emmers van 12,5 en 25 kg. B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CRHalle. Tel. 05736-1479.

TE KOOP: complete bijenstand, bestaande uit: 5 goede uitgewinterde, met Perizin behandelde volken in zelfgemaakte Spaarkasten, 9 lege 10-ramers, 4 lege 6-ramers, 7 lege 4-ramers. Drie-raams slinger, 1 kolbtoestel, 2 ontzegelvolken, 1 honingzeef, 1 gaatjesapparaat, 8 honingbussen en 1 Perizin doseer apparaat. Alles in één koop: f 1500,-. Mw. Lubout, Rhenen. Tel. 08376-14137.

TE KOOP: 2 volken in Red Cedar Simplexkasten + 2 lege idem kasten + alle imkerstoebehoren. Prijs: nader over een te komen. Van Marnixlaan 55. Tel. 033-610769 (Amersfoort).

TE KOOP: 10-raams kasten 2 BK + 1 HK, 6-raams kasten 1 BK + 1 HK losse gaasbodem. Tel. 05220-58535 (Meppel).

TE KOOP: bijenvolken het hele jaar door. Tel. 040-811287 (Eindhoven).

TE KOOP wegens beëindiging hobby: 2 bijenvolken Buckfast F1 en F2, slinger en andere materialen. S. Sipkema. Tel. 05945-14824 (Leek).

TE KOOP wegens sterfgeval: 2/4-raams RVS honingslinger 'Siegerland' + onderstel z.g.a.n. De Vries. Tel. 05228-1212 (Wanneperveen).

Uit onze selectie kunnen wij u aanbieden diverse raszuivere Carnica koninginnen w.o.: Troiseck 07 c,i=2,57 Kl. 19; Peschets 03 c,i=2,67 Kl. 19; Lunz x 07 c,i=2,84 Kl. 20; 07 x 07 c,i=2,98 Kl. 21. C,i = vleugelindex, deze lijsten liggen ter inzage. De koninginnen worden in Lemmer bevrucht. Stand bevruchte koninginnen f 25,- p.st. Verzending per post. Ook te leveren volkjes op 3 ramen. Carnica imkerij regio Dedemsvaart. M.H. Dekker, Diepenbrockstraat 2. Tel. 05230-12192 (ná 20.00 uur).

TE KOOP GEVRAAGD: bijenvolken op ramen, die niet met een bestrijdingsmiddel behandeld werden en zwaar besmet zijn met varroamijten. J. Beetsma, Vakgroep Entomologie, Landbouw Universiteit Wageningen. Tel. 08370-82320.

In het natuurpark de 'Haut Languedoc' hebben Thea en Nico Oudhof op hun SVR camping (40 pl.) en verhuur van zomerhuisjes alles wat een natuurliefhebber en imker zich kan wensen. Midden tussen drie meren en een onverwachte verscheidenheid in landschap. Domaine du Pioch, 34330 Fraise s/Agout Frankrijk. Tel. 09-3367976172.

DIRK VAN NOORT. Welke imker kent hem niet? Bestel nu het over hem verschenen fotoboek 'Dirk van Noort, vrijbuiters aan de Rijn'. Toezending na betaling van f 32,50 op gironummer 17.53.718 t.n.v. J. Bosch, Rijksweg 79, Elst (Utr.).

TE KOOP AANGEBODEN: Buckfastkoninginnen: zwermtraag, zachtaardig en vruchtbaar. Raszuivere K.I. moeren; standbevruchte moeren en eendags aangebroede moerdoppen. Speciale kruisingen via K.I. op aanvraag. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. Tel. 05908-32238.

"niet de grootste, wel de goedkoopste"

1 kg Phacelia f 19,50
2,5 kg f 42,50

HET ADRES VOOR AL UW DRACHTPLANTEN
O.A. VASTEPLANTEN, ZADEN EN
BLOEMBOLLEN

OOK OP DE BIJENMARKTEN

ProPol Apitherapie Produkten

Biedt U de BEST WERKZAME en
MEEST COMPLETE serie

PROPOLIS PRODUKTEN

Maar ProPol is ook hét adres voor
**HONINGZEEPJES, KONINGINNEGELEI,
STUIFMEEL, AMBROSIA HONINGWIJNEN** enz.

Onze produkten zijn o.a. verkrijgbaar bij HET BIJEN-
HUIS: de HH HANDELAREN en diverse
IMKERDEPOTS.

Vraag het (GRATIS) informatieboekje!!!

Bovendien bevat ons assortiment een serie leuke
geschenkartikelen
(van o.a. Haslinger - Oostenrijk)

ProPol Apitherapie Produkten
Ronde Hoep Oost 15 / tel.: 02963-4593
1191 KB Ouderkerk a/d Amstel

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN., JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscurant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

MEER KWALITEIT, VOOR MINDER GELD

- * Bijenteelt-produkten
- * Imkers-benodigdheden
- * Houtbewerking; speciaalopdrachten
- * Dienstverl., kurs., advies, etc.

Vraag nu gratis prijslijst en
verkoopadressen aan.

Imkerij; onderwijs-proef-bedrijf i.o.
Postbus 2150 / Zuidbuurt 91
(op afspr. en iedere za.)
VLAARDINGEN tel. 010 - 4746685

Land inzicht

Br. Adam wil de enthousiaste Buckfast imkers de helpende hand reiken door kweekmateriaal ter beschikking te stellen. Daartoe heeft hij dhr. Micheal van der Zee te St. Philipsland aangewezen om hem in Nederland te vertegenwoordigen. Voor inlichtingen kunt u terecht bij:

MICHEAL VAN DER ZEE – Buckfastwerkgroep NCB
Langeweg 68 – 4675 RM St. Philipsland – ☎ 01677-2522

NU !!
vooruitbestellen!
Test onze
kwaliteitskoninginnen

NU OOK IN NEDERLAND!!!

Expres-service (Levertijd 1 dag)
Koninginnen eerste kwaliteit
Buckfast van Broeder Adam

Leverbaar vanaf 1 mei

☎ **045-252408** Bereikbaar van 9.00-17.00 uur

Waarom !!

Zeer hoge
honingopbrengst
Zachtaardig, zwermtraag
Hoge ziekteresistentie
Snelle
voorjaaronwikkeling
Winterhard

*Wij telen reeds 25 jaar
kwaliteitskoninginnen
Teststand met 500
volken*

Bel snel:

Hoeveel koninginnen
hebt u nodig?
1 of 100 stuks!

Openingstijd
van 9.00-17.00 uur.

Op maandag gesloten.

Beroepsimkerij Mehler

D 5531 Wallenborn
West-Duitsland

Prijzen aanvang 1989

Buckfast			
	1 st.	6 st.	12 st.
Bevrucht	f 33,—	f 32,—	f 31,—
Kunstmatig bevrucht	f 80,—		
Carnica			
	1 st.	6 st.	12 st.
Bevrucht	f 31,—	f 30,—	f 29,—
Kunstmatig bevrucht	f 80,—		

Op wens met geknipte vleugel tegen
meerprijs van f 1,-.

**Alle koninginnen zijn gemerkt met
gezondheidsverklaring en
invoeraanwijzing.**

**BIJZONDERE KORTING bij grote
afname.**

Leveringsvoorwaarde per rekening plus
porto.

Voor Nederland:

BIJENSTAND

„De Grubbe”

Grijzegrubbe 63 – 6361 GL Nuth
Na 18.00 uur ☎ 045-243183

Gegevens gevraagd over vleermuizen in bijenkasten

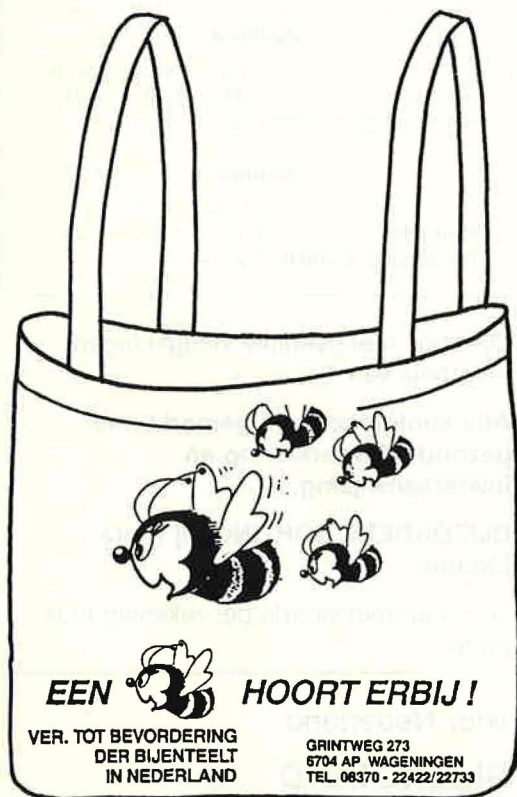
J.P. Bekker, K. Mostert en Z. Bruijn

Wij proberen het doden (en eventueel eten) van vleermuizen door andere dieren in Nederland in kaart te brengen. Onlangs vernamen wij van een imker dat hij in één van zijn bijenkasten een door bijen gedode vleermuis aantrof. Wij vragen imkers soortgelijke gevallen te melden, naast de datum en de plaats van de waarneming, de naam van de waarnemer zijn we vooral geïnteresseerd in de soort vleermuis (als dat bekend is). Een briefje met deze gegevens gaarne opsturen aan: J.P. Bekker, Zwanenlaan 10, 4351 RX Veere.

Voor de liefhebber

Bijenhuis afdeling Handel

Af en toe wordt ons gevraagd of wij een thermostaat voor een broedstoof, voor koningin-neteelt, verkopen. Om misverstanden te voorkomen, deze leveren wij niet. Wel leveren wij een kant en klare broedstoof en een bouwtekening voor een zelfbouw-broedstoof. Zelfbouwers kunnen de thermostaat, artikelnummer 1400030100, afmetingen 6x6x4 cm, instelbaar van 0 tot 40 °C ($\pm 1,5$ °C), prijs ca. f 55,-, bestellen bij Sinus B.V., van Reenenweg 63, Zeist, tel. 03404-20504.

VOLOP VOORRADIG

Wit-katoenen VERENIGINGSTAS

bedrukt met de blijе BIJ
in kleur.

Want natuurlijk hoort een
BIJ erbij.

Slechts f 4,95 in de winkel
of op de markt
of stuur ons een
betaalcheque van f 7,25 en
wij sturen U de tas toe.